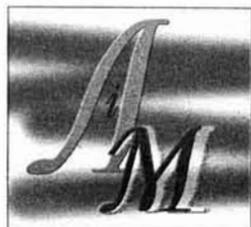

МЯРА АРТАРА і мастацтва

20 мая 2005 г. № 20/4307

АНОНС!

Што ведаў Шэкспір пра беларусаў?

Першае, што можна адказаць, — “нічога”. Справа, відаць, у тым, што час быў такі: усё ж шаснашатае стагоддзе не тое, што цяперашняе, з ягонымі хуткаснымі сродкамі перамяшчэння і інфармацыйнымі тэхналогіямі. Дый вельмі ўжо розныя яны былі, гэтыя дзве культуры — брытанская і беларуская. Якія дачыненні яны маглі мець адна да адной?

СТАР. 6

Уладзімір Мішчанчук сыграў больш як сто роляў — на сцэне, у кіно і на тэлебачанні. Ён вельмі адказны чалавек і да кожнага свайго вобраза адносіцца так, нібы грае ў першы і апошні раз. Хаця працоўны дзень у дэкана тэатральнага факультэта БДАМ, заслужанага артыста, прафесара, мастацкага кіраўніка курса пягнецца да 2-х гадзін ночы і, вядома ж, ён стамляецца, Уладзімір Андрэевіч лічыць, што запатрабаваны артыст — шчаслівы чалавек і не дарма топча гэту зямлю.

СТАР. 10

Адзначана «Маладосць»

У Нацыянальным конкурсе друкаваных сродкаў масавай інфармацыі рэдакцыя часопіса “Маладосць” стала пераможцам у намінацыі “Лепшы грамадска-палітычны і літаратурна-мастацкі часопіс”.

Фота К. ДРОБАВА

З перамогай, "Маладосць"!

5 мая, у дзень прафесійнага свята журналістаў, былі падведзены вынікі Нацыянальнага конкурсу друкаваных сродкаў масавай інфармацыі "Залатая ліцера", арганізаванага Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Сёлета ў нашай краіне такое важнае для айчыннай журналістыкі мерапрыемства ладзілася ўпершыню, але яго неабходнасць выпявала даўно. У першую чаргу, гэта звязана з няўхільным колькасным ростам саміх друкаваных сродкаў (пра што гаворыць і той факт, што заяўкі на ўдзел у конкурсе падалі больш чым 1000 выданняў!).

Вызначыць "хто ёсць хто" ўзялося аўтарытэтнае журы на чале са старшынёй Пастаяннай камісіі Савета Рэспублікі па міжнародных справах і нацыянальнай бяспецы пісьменнікам Мікалаем Чаргінцом. І хоць у фінал трапіла "ўсяго" 185 выданняў, можна ўявіць, якая нялёгка і ў той жа час далікатная праца выпала на долю журы. Бо калі, да прыкладу, высокі прафесіяналізм супрацоўнікаў "Советской Белоруссии" і яе аўтарытэт сярод вялікай арміі падпісчыкаў, бяспрэчна, адразу выводзіў гэтае, на сённяшні дзень, самае масавае айчыннае выданне ў лідэры ў намінацыі "Лепшая грамадска-палітычная газета", то ўгадаць наперад вынікі па многіх іншых намінацыях (іх было больш дваццаці) аказалася справай вельмі няпростай.

Можна толькі здагадавацца, як праходзіла галасаванне, калі чарга дайшла да намінацыі "Лепшы грамадска-палітычны і

літаратурна-мастацкі часопіс", тым не менш, думаецца, вынік яго заканамерны. Ужо адзін той факт, што за апошнія тры гады тыраж "Маладосці" вырас больш чым у пяць (!) разоў, гаворыць шмат аб чым. І хоць, на першы погляд, сёння беларускія літаратурна-мастацкія часопісы — як тыя, што выходзяць пры фінансавай падтрымцы дзяржавы, так і прыватныя, — не могуць пахваліцца вельмі ўжо вялікімі тыражамі, але не трэба забывацца, што, скажам, калісьці неверагодна папулярныя расійскія выданні такога кшталту ("Новый мир", "Дружба народов", "Юность", "Иностранная литература" і г. д.) зараз маюць не нашмат большую чытацкую аўдыторыю, а ў выніку, у параўнанні хоць бы з канцом васьмідзесятых, іхняя падпіска ўпала ў сотні (!) разоў.

У змаганні за чытача "Маладосць", па ўсім відаць, не памылілася, зрабіўшы

стаўку на малых (што само па сабе зразумела) і на пакаленне саракагадовых. Пакаленне, узрост якога вымагае і найбольшай творчай актыўнасці, і, галоўнае, найбольш значных набыткаў у літаратуры. Так было ва ўсе часы. Успомнім: да сарака гадоў Іван Шамякін паспеў напісаць і надрукаваць чатыры з пяці апавесцей, што склалі пенталогію "Трывожнае шчасце", Уладзімір Караткевіч — раман "Каласы пад сярпом тваім" і апавесць "Дзікае паляванне караля Стаха", Васіль Быкаў — апавесці "Жураўліны крык" і "Альпійская балада"... Дарэчы, з многімі творами гэтых ды іншых выдатных айчынных пісьменнікаў шырокі чытач змог упершыню пазнаёміцца дзякуючы менавіта "Маладосці". Ёсць усе падставы лічыць, што сённяшнія актыўныя аўтары часопіса (Андрэй Федарэнка, Алесь Наварыч, Анатоль Казлоў, Віктар Шніп, Людміла Рублеўская і

многія іншыя) на "выдатна" вытрымліваюць экзамен і перад сваімі славымі папярэднікамі, і перад усімі аматарамі беларускага прыгожага пісьменства. Зрэшты, нельга не заўважыць, што на старонках выдання шырока прадстаўляецца творчасць усіх пакаленняў айчынных твораў, што, несумненна, толькі пашырае яго чытацкую аўдыторыю.

На ўрачыстай цырымоніі ўзнагароджання пераможцаў Першага Нацыянальнага конкурсу друкаваных сродкаў масавай інфармацыі ад імя яго арганізатараў было заяўлена, што роўна праз год стануць вядомыя новыя лаўрэаты. І прыняць удзел у ім можа любое выданне — незалежна ад таго, дзяржаўнае яно альбо прыватнае, дзіцячае ці, у першую чаргу, адрасаванае даросламу чытачу. Прычым, намінацыі прадуманы так, каб не застаўся абдзелены ўвагай ні спецыялізаваны і галіновы, ні абласны, раённы і шматтыражны друк, і нават газеты для вольнага часу, якіх у рэспубліцы сёння выдаецца вялікая колькасць. Ёсць шанс атрымаць "імянную" "Залатую ліцэру" і ў саміх журналістаў, для чаго прадугледжаны намінацыі "Лепшы рэпарцёр", "Лепшы аглядальнік", "Лепшы фотакарэспандэнт" і "Лепшы афармляльнік-дызайнер". І хоць наступных вынікаў трэба чакаць яшчэ цэлы год, чарговым конкурснаму марафону ўжо ладзены старт. Таму нашы віншаванні сённяшнім лаўрэатам, а ўсім новым прэзідэнтам на гэтае высокае лаўрэатскае званне — шчаслівага фінішу будучай вясной.

А. МАЛІНОЎСКИ

На здымку: галоўны рэдактар часопіса "Маладосць" Р. Баравікова з "Залатой ліцэрай".

Фота К. ДРОБАВА

«Нёман» у пагранічнікаў

Плённае творчае супрацоўніцтва, якое даўно наладзілася паміж пісьменніцкай арганізацыяй і Камітэтам пагранічных войск Рэспублікі Беларусь, умацоўваецца. Аб гэтым сведчыць і чарговая сустрэча супрацоўнікаў часопіса "Нёман" з вартавымі граніцамі.

На гэты раз нёманцаў і іх аўтараў запрасілі да сябе пагранічнікі Лідскага пагранатрада. Тэму сустрэчы, прысвечанай 60-годдзю Вялікай Перамогі, абумовілі загадка: "Літаратура і подзвіг". І вось у вялікай зале клуба сабраліся самыя ўдзячныя слухачы — малалдыя воіны, каб паслухаць, як годна беларускія літаратары адлюстравалі ў сваіх творах падзеі Вялікай Айчыннай вайны.

Перад сабраўшымі выступілі вэтэран вайны, прэзаік Алесь Савіцкі, галоўны рэдактар часопіса Ніна Чайка і яе намеснік Міхась Пазнякоў, паэт Уладзімір Карызна і старшыня ваенна-шэфскай камісіі Саюза беларускіх пісьменнікаў Яўген Каршукоў.

Цікавая размова разгарнулася вакол рамана А. Савіцкага "Обаль", надрукаванага ў перакладзе Н. Чайкі на рускую мову ў часопісе "Нёман". Як вядома, у

ім апавядаецца пра герояў маладзёжнага падполля, якое дзейнічала на станцыі Обаль, на Полаччыне, у гады мінулай вайны.

Госці пацалі нямаля цікавага аб выдатнай службе пагранічнікаў. Выявілася: Лідскі пагранатрад апошнія два гады трымае першае месца ў рэспубліцы па выніках аператыўна-службовай дзейнасці. І невыпадкова: тут склаўся

калектыў вопытных афіцэраў. Напрыклад, за плячыма падпалкоўнікаў Анатоля Слесарэнкі і Генадзя Дзямідчыка дзесяцігоддзі вайскавай службы.

Прыемным быў і фінал сустрэчы — сваё майстэрства паказалі самадзейныя артысты атрада. Гучалі песні і на словы Уладзіміра Карызны.

М. ІВАНОЎСКИ
Фота Н. ЧАЙКИ

25 — 26 мая ў Мінску пройдуць XI Міжнародныя навуковыя Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні, прысвечаныя Міжнароднаму дню славянскага пісьменства і культуры.

Традыцыйныя чытанні

Тэма чытанняў — "Духовная культура Беларусі ў еўрапейскай культурнай прасторы" — мае на мэце вызначэнне тэндэнцый і перспектывы сучаснай беларускай культуры ў еўрапейскай культурнай прасторы.

У БДУ культуры і мастацтваў адбудзецца пленарнае пасяджэнне, распачнуць працу наступныя секцыі: агульнаславянская спадчына ў беларускім пісьменстве, мове і літаратуры; духоўнае адраджэнне грамадства і кніга; мастацкая культура Беларусі ў еўрапейскай культурнай прасторы ды чалавек як творца і тварэнне культуры. У сувязі з 60-годдзем Перамогі прапануецца абмеркаванне на кожнай секцыі чытанняў тэм ваенна-патрыятычнага зместу. Таксама адбудзецца "круглы стол" сумесна з Інстытутам тэалогіі імя св. Мяфодзія і Кірылы БДУ, пройдуць студэнцкія XI Кірыла-Мяфодзіеўскія чытанні.

Чытанні будуць праходзіць у БДУ культуры і мастацтваў і ў Інстытуце тэалогіі імя св. Мяфодзія і Кірылы БДУ.

В.К.

Таямнічая Кімерыя

У літаратурным музеі М. Багдановіча адбыліся адкрыццё выставы жывапісу Уладзіміра Церашчука і прэзентацыя кнігі "Слухаючая нябесы ці думкі ўслых", у якой змешчаны афарызмы, выслоўі, "сцісласці" — і як сам аўтар сказаў — "падмалёўкі".

Выстава была прысвечана дзівоснай прыродзе Крыма, якую мастак дасканала ведае, прайшоўшы Козскую, Арматлукскую і іншыя даліны, горныя масівы Кара-Даг, Эчкі-Даг, Кізілташ. Менавіта горы, татары і кнігі натхнілі яго на стварэнне выставы "О, Кімерыя, таямнічая краіна". (Кімерыя — усходняя вобласць Крыма ад старажытнага Сурожа (Судака) да Басфора Кімерыя-

скага (Керчанскага праліва).

"Вузенькія ўзбярэжжы са свяшчэннымі гаямі Персефоны, высокімі таполямі і бясплоднымі вербамі". — Так апісаў Кімерыю М. Валашын. Апісаў яе і яркімі, сакавітымі фарбамі Уладзімір Церашчук. Як зазначыў член Саюза мастакоў, выкладчык Алег Вікенцьевіч Луцэвіч, такая манера жывапісу больш характэрна армянскім мастакам (школа Сар'яна), чым беларусам, аднак у гэтых малонках свая энергетыка, спроба вырашэння прасторавых задач.

Сонечнае святло, чыстае паветра, кантрастныя колеры, вычурныя спляценні фарбаў — вось тое, што вылучае работы Уладзіміра Церашчука.

Айна БЯЛОВА

Тыдзень беларускага тэлебачання

На Першым канале Нацыянальнага тэлебачання Малдова, як паведамілі з прэс-службы Белтэлерадыёкампаніі, прайшоў Тыдзень беларускага тэлебачання, прысвечаны 60-годдзю Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне.

Мерапрыемства адкрыў Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Беларусь у Малдове Васіль Саковіч. Пасол павіншаваў малдаван са святам і расказаў пра ўнёсак беларускага народа ў агульную перамогу над фашызмам, пра развіццё нашай краіны на сучасным этапе.

На працягу тыдня малдаўскія тэлегледачы мелі магчымасць паглядзець падрыхтаваныя Нацыя-

нальнай дзяржаўнай тэлерадыёкампаніяй Беларусі дакументальныя тэлефільмы "Вызваленне", "Палітра памяці", "Героямі былі ўсе", "Свабодная сталіца", "Нюрнберскі працэс", "Калі плачуць салдаты" і інш.

Тыдзень беларускага тэлебачання ў Рэспубліцы Малдова прыводзіўся ўжо ў чацвёрты раз і быў арганізаваны Пасольствам Беларусі ў Малдове, Белтэлерадыёкампаніяй і Грамадскай кампаніяй "Телерадио-Молдова".

Мерапрыемства адбылося ў рамках Дагавора аб доўгатэрміновым супрацоўніцтве і абмене культурнымі каштоўнасцямі паміж Белтэлерадыёкампаніяй і Грамадскай кампаніяй "Телерадио-Молдова" ў 2001 годзе.

Алесь САЧАНКА

Конкурс

Выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя"

імя П. Броўкі

аб'яўляе конкурс сярод мастакоў-дызайнераў кнігі на праект знешняга афармлення, прыняцця ілюстравання і вёрсткі 6-томнай энцыклапедыі "Рэспубліка Беларусь".

Прапановы прымаюцца да 15 чэрвеня 2005 года па адрасе: 220072, г. Мінск, вул Акадэмічная, 15 а.

Тэлефон: 284-06-05
факс: 284-17-67

Разам — вытворцы, дызайнеры і спажыўцы

— падкрэсліў намеснік міністра інфармацыі Ігар Лапцінак.

Удзельнікі выстаў атрымалі ўнікальную магчымасць на працягу чатырох дзён падрабозна абмеркаваць прафесійныя і камерцыйныя пытанні з патэнцыяльнымі партнёрамі, знайсці новыя кантакты. “Дзякуючы агульным намаганням адпаведных мерапрыемстваў прайшлі ва ўсіх абласцях краіны. Такім чынам, мы паднялі на адзіны і даволі высокі ўзровень вынікі працы нашых прадпрыемстваў. Іх прадстаўнікі імкнуцца браць лепшае ў сваіх канкурэнтаў”, — заўважыў Ігар Лапцінак.

Пастаяннымі ўдзельнікамі выстаў СОВБІТ з’яўляюцца лідэры ў галіне вытворчасці і комплексных паставак паліграфічнага абсталявання, расходных матэры-

ялаў і паперы, выдучыя выдавецкія прадпрыемствы і друкарні рэспублікі. Сярод іх — Мінская фабрыка каліровага друку, “Новік”, “Юніпак”, “Поліпрэнт”. Магчымасці камп’ютэрнай апрацоўкі і адлюстравання трохмерных выяўленняў, іх перанос на малыя і звышвялікія фарматы, швэрдзія і мяккія матэрыялы, разнастайную сувенірную прадукцыю і прадстаўніцкія тавары прадэманстравалі рэкламныя агенствы і спецыялізаваныя фірмы “Макрапрэнт”, “Арктэк”, “Міла Плюс” і іншыя. Адным з найбольш сталых пастаўшчыкоў на тэрыторыі Беларусі паліграфічнага друкаванага абсталявання і інструментаў лічбавай творчасці стала кампанія “Белы Церам”. На працягу амаль дзесяці гадоў яе кліентамі з’яўляліся буйнейшыя друкарні і выдавецкія дамы краіны, інфармацыйныя агенствы і прамысловыя прадпрыемствы, дызайн-студыі.

У межах дзюх выстаў прайшлі семінары, сустрэчы, а таксама VIP-дзень Міністэрства гандлю і спажывецкай кааперацыі. “Сёння перад намі стаіць задача на 10 — 15 працэнтаў павялічыць аб’ём прадукцыі. Варта, каб у тавараў меліся свае спажыўцы. Тады лозунг “Купляйце беларускае” будзе не проста гучаць, а працаваць”, — перакананы Ігар Лапцінак.

Паводле слоў першага намесніка міністра інфармацыі Ліліі Ананіч, новыя тэхналогіі, прадстаўленыя на прафесійным форуме, — залог таго, што наша інфармацыйная прастора зможа і далей дынамічна развівацца, беларускія тавары стануць лідэрамі не толькі на айчынным рынку, але і за межамі краіны.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Фота В. КАВАЛЁВА

АБСЯГІ

“Беларускае мястэчка”

Старэйшыя журналісты і чытачы газеты “Гродзенская праўда” добра ведаюць жыхара Слоніма Міхаіла Рылко як таленавітага майстра слова. Доўгі час яго артыкулы, нарысы і замалёўкі не сыходзілі са старонак абласной газеты, з цікавасцю ўспрымаліся чытачамі. Але ёсць у журналіста яшчэ адна справа для душы. За апошні час Міхаіл Рылко сабраў багатую калекцыю ўнікальных работ народных умельцаў і стварыў своеасаблівы музей у сябе дома. Зачасцілі да яго жыхары суседніх вёсак, пасёлкаў і раённых гарадоў, студэнты ВНУ з Гродна, Брэста, Мінска.

Музеём эрудзіраванага краязнаўцы зацікавіліся і супрацоўнікі творчага аб’яднання “Летапіс”. Слонімскае краязнаўца асабіста прадставіў ім унікальныя экспанаты, а музей у кватэры назваў “Беларускае мястэчка”.

Маладая, але баявая

Вялікім аўтарытэтам, заслужанай павагай карыстаецца ў вяскоўцаў маладая жанчына Наталія Сайчык. Працуе яна загадчыцай бібліятэкі ў вёсцы Пруд Дзятлаўскага раёна. Добра ведаюць яе таксама і жыхары суседніх вёсак Маркавічы і Ёнавічы. Загадчыца адной з лепшых сельскіх бібліятэк Гродзенскай вобласці працуе добрасумленна і рупліва. Так, жанчына пастаянна дастаўляе часопісы і кнігі інвалідам, старым людзям, імкнучыся заўсёды выканаць іх заказы.

Уладкаваўшы справы ў бібліятэцы, Наталія Сайчык спынаецца ў мясцовы клуб, дзе яе чакаюць два гурткі, якімі яна кіруе: вакальны і “Чароўны кучок”. Калі першы гурток наведваюць людзі рознага ўзросту, то ў другім займаюцца сталыя жанчыны. Яны, як правіла, вяжуць кручком, спіцамі, вышываюць розныя ўзоры. Шалікі, шкарпэткі, рукавічкі, зробленыя мясцовымі майстрыхамі, пераўзыходзяць фабрычныя.

Іосіф ЗАЯЦ

Нядаўна ў Мінскім нацыянальным выставачным цэнтры прайшла X Міжнародная спецыялізаваная выстава СОВБІТ’2005 (сучасныя тэхналогіі ў паліграфіі, выдавецтве, рэкламе). Гэта адзінае штогадовае міжнароднае мерапрыемства ў галіне паліграфіі, якое ладзіцца на тэрыторыі нашай краіны і ўплывае на развіццё ўсёй інфраструктуры друку ў рэспубліцы.

Арганізатарам форуму выступіла ЗАГ “Тэхніка і камунікацыі” пад патранажам Міністэрства інфармацыі РБ.

“Унікальнасць мерапрыемства ў тым, што адначасова з выставай СОВБІТ ладзілася VII галінавая выстава-кірмаш “Тавары народнага спажывання”. Яе удзельнікамі сталі паліграфічныя прадпрыемствы Міністэрства інфармацыі. Яны прадставілі шырокі спектр папяровых, школьна-пісьмовых тавараў, а таксама прадукцыю дзіцячага асартыменту”.

Без пяці хвілін студэнты?

Яшчэ 16 красавіка у нашай краіне быў дадзены старт уступнай кампаніі ў вышэйшыя і сярэднія навучальныя ўстановы. Роўна ў дзесяць гадзін для абітурыентаў, якія жадалі на платнай аснове прайсці іспыты па хіміі, толькі ў Мінску адчынілі дзверы 13 пунктаў цэнтралізаванага тэсціравання.

Падыходжу да Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Хвалоецца цалы натоўп з выпускнікоў і іх бацькоў. Вось вось для абітурыентаў адчыніцца дзверы аўдыторыі, і на працягу дзюх гадзін хлопцы і дзяўчаты павінны будучы выконваць 50 заданняў па хіміі. Сярод іх — і тэарэтычныя, і заданыя.

— З сабой дазваляюць узяць толькі пашпарт, пропуск, ручку, калькулятар элементарнай канструкцыі. І — ніякіх мабільнікаў! — усхвалявана тлумачыць мне хлопец, што стаіць побач.

Тут жа ад дасведчаных абітурыентаў і іх бацькоў даведваюся, што тэсты распраца-

ваны Рэспубліканскім інстытутам кантролю ведаў і да афіцыйнага адкрыцця канвертаў з заданнямі ўся інфармацыя знаходзілася пад грыфам “Сакрэтна”.

Мне шанцуе: да педагагічнага ўніверсітэта прыязджае старшыня Дзяржаўнай камісіі па кантролі за правядзеннем уступных іспытаў — старшыня Камітэта дзяржаўнага кантролю РБ Анатоль Тозік. Ён уступае ў размову з бацькамі і падкрэслівае, што, канечне, тэсты — гэта не ідэальны варыянт праверкі ведаў тых, хто паступае ў ВНУ, хтосьці можа разгубіцца, адным словам — стрэс. Але ўсе ў роўных умовах, няма ніякай магчымасці паўплываць на вынік.

У гэты ж дзень я пабываю і ля Беларускага нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта, дзе таксама праводзілася цэнтралізаванае тэсціраванне па хіміі. Тут панавала атмасфера сабранасці і ўсхваляванасці.

І вось першы, адзін з вельмі важных экзаменаў у жыцці маладых людзей закончаны. Звяр-

таюся да некаторых з іх: ну як?

Выпускніца сталічнай сярэдняй школы N28 Каця Сакалова ўздыхае: “Увесь час быццам бы і не хвалявалася, але цяпер адчуваю вялікую стомленасць. Пайду дадому спаць”.

“Шкада, што доўга давадзецца чакаць вынікаў тэсціравання — ажно два тыдні”, — канстатуе магільяўчанін Дзіма Заварскі (СШ N16).

“А я бы лепш вусна адказаваў, — прызнаецца выпускніца з Брэста Віка Жаркова. — Для мяне важны чалавечы фактар. Да таго ж, для некаторых прафесій знешні выгляд таксама мае значэнне. А камп’ютэр у гэтым не разбіраецца”.

На лаўках ля ВНУ сваіх стомленых дзяцей чакалі “бацькоўскія тылы”. Сярод іх панаваў плуралізм думак. Адны абураліся: “Навошта тое тэсціраванне, раней было куды лепш”. Другія не згаджаліся, маўляў, так больш аб’ектыўна і сумленна. Але ўсе былі перакананы ў адным: трэба перастройвацца не толькі школьнікам, але і іх настаўнікам. Прыгтым — сур’ёзна.

А назаўтра праходзіла таксама платнае цэнтралізаванае тэсціраванне па беларускай мове. У ім і ў іспытах па хіміі прынялі ўдзел каля 71 тысячы (цэлая армія!) выпускнікоў. Наперадзе — новыя тэсты.

Удачы табе, абітурыент-2005!

Антон ТУМАР,
студэнт факультэта журналістыкі
Белдзяржуніверсітэта

Фота забяспечана Ж. Малевіч

ЭКАПАГАГІЧНЫ ТУРЫЗМ

Гэты лес лічыўся выбітным яшчэ на досвітку беларускай дзяржаўнасці. Спрадвеку тут, на паўднёвым захадзе ад Вільні, полчышчамі хадзілі зубры, ласі, туры... У часы Альгерда і Кейстута літоўскае войска падыходзіла сюды для нарыхтоўкі мяса. Саму Грунвальдскую бітву (1410) выйгралі яшчэ й таму, што ва ўзбраенні беларускіх і польскіх харугваў былі дужа вынослівыя, моцныя і непераборлівыя ў ежы мясцовыя "лясныя" коні — тарпаны.

Аднак грунвальдскія нарыхтоўкі не маглі не адбіцца на разнастайнасці тутэйшай прыроды. У 1411-м з амаль афіцыйным візітам мясціны наведаў кароль польскі Ягайла. Сваім указам ён забараніў на тэрыторыі сучаснай Белавежскай пушчы ўсялякае паляванне і загадаў ахоўваць лес. Такім чынам, гэты год трэба лічыць годам з'яўлення на тэрыторыі Беларусі першага ляснага масіву дзяржаўнага значэння, ці, у сучасным разуменні, — запаведніка.

— Пэўна, мы — краіна з самай багатай у свеце гісторыяй запаведнай справы, — тлумачыць дырэктар Дзяржаўнай прыродаахоўнай установы "Нацыянальны парк Белавежская пушча" Мікалай Бамбіза. — "Афіцыйна" пушча існуе з 1939-га, калі сюды прыйшла савецкая ўлада. Але, на мой погляд, нельга ўсе беларускія даты звязваць выключна з савецкай гісторыяй. Беларуская гісторыя распаціраецца значна глыбей, і трэба аб тым памятаць. Тым больш, што дагэтуль захаваўся дакумент, якім Ягайла абвешчаў запаведны статус гэтых тэрыторый. — Белавежская пушча сьлінная сваімі моцнымі дрэвамі, і заўсёды яна знаходзілася ва ўласнасці моцных — князёў, каралёў, цароў... Вось і зараз яна — ва ўласнасці Упраўлення справамі Прэзідэнта, — кажа жартам сп. Бамбіза.

— Апошнім часам матэрыялаў пра Белавежскую пушчу ў аічных СМІ значна палёгла. Ці можна сказаць, што ідзе мэтанакіраваная рэкламная кампанія запаведніка?

— Белавежская пушча — прыродны помнік агульнанацыянальнага значэння, і не пісаць аб ім па азначэнні нельга. Таму "кампанія" ідзе, але намі яна спецыяльна не ініцыявалася. Апошнім часам і сябры нашыя, і злоснікі — усе актыўна займаюцца пэўнага кшталту піарам. Ёсць у нас неафіцыйны сайт у Інтэрнеце... Пэўна, як ніводны іншы аб'ект, мы знаходзімся ў полі зроку грамадскасці. Апошнім чынам, аднак, з'яўляюцца публікацыі негатывага характару, пераважна ў "жоўтай" прэсе, і мы, вядома, стараемся на такія матэрыялы як мага аператыўна рэагаваць.

Актыўна супрацоўнічаем з беларускім тэлебачаннем. Дарэчы, Першы нацыянальны канал сваю навагоднюю праграму здымаў менавіта ў рэзідэнцыі Дзеда Мароза. Гэта — сумесны праект.

— А з якой мэтай галоўным чынам сюды трапляюць наведвальнікі?

— Едуць па інтарсах. Вельмі шмат — на рыбалку, ёсць ахвотнікі да грыбоў ці ягад. Апошнім жа часам завітвае шмат вучоных, арнітолагаў, асабліва інашаземцаў. У гэтым годзе да нас пацягнуліся першыя групы еўрапейскіх вучоных. З Галандыі прыежджалі, напрыклад, групы па 10—20 чалавек. Гэта людзі, якія сур'ёзна займаюцца навакольным асяроддзем, кіраўнікі

ўсіх магчымых фондаў па ахове прыроды.

Розніца ў стане прыроды тут і ў Заходняй Еўропе вельмі вялікая. У нас машкара, якая лётае ці поўзае, не выклікае асаблівай увагі. Калі ж прыежджаюць еўрапейцы, маюць шырокія вочы ад такога багацця жывёльнага свету... Назіраюць, вывучаюць. Глядзіш на іх і думаеш: вось дзіва дзіўнае! — і як можна так захапляцца штотдэннасцю! Яны самі кажуць: "Калі мы наведваем пушчу, адпачываем".

Для вучоных уяўляюць найбольшую цікаўнасць гагары, некаторыя віды дрэваў і кустоўяў. Што да матылькоў, дык у пушчы іх 10.000 відаў толькі апісаных, а колькі іх яшчэ тут ёсць, цяжка сказаць! Ёсць нават у нас адзін заўсёды з Швецыі: кожны год нас наведвае, і кожны год адкрывае адзін-два віды матылька. Такія візіты, безумоўна, карысныя як для наведвальнікаў асабіста, так і для нас.

— Каго можаце назваць галоўным замежным партнёрам?

— Мы супрацоўнічаем з усімі патроху, але найбольш, вядома, з палякамі. Маём добрасуседскія адносіны і шмат супольных праектаў. Гэта не здзіўляе: пушча, хоць і падзелена дзяржаўнай мяжой, як запаведнік, усё роўна — суцэльная, непадзельная тэрыторыя.

Дасягнута пагадненне аб абмене навуковымі працамі і аб арганізацыі супольных навуковых стажыровак. Да ўступлення Польшчы ў НАТА у нас нават быў спрошчаны памежны пераход для супрацоўнікаў пушчы. Ён адыгрываў вялікую ролю ў тым, каб бакі маглі аператыўна прымаць удзел у вырашэнні пытанняў, што звязаны з сумеснымі праграмамі ды з пушчай у цэлым.

Разам выдалі шмат навуковай літаратуры. Сумесна ладзім зімовыя падкормкі жывёлы, асабліва зуброў. Займаемся лішайнікамі пушчы. Раней разводзілі для паляпшэння кармавой базы, а зараз аказалася, што яны наступаюць на наш здаровы лес — як на беларускі, так і на польскі. Вырашаем разам, вырубачь ці спальваць іх.

— Інфармацыйныя агенствы паведамляюць, што ў 2005-м плануецца ўвядзенне г.зв. "экалагічнага" памежнага пераходу ў Белавежскай пушчы. Што гэта азначае?

— Гістарычна так складалася, што Белавежская пушча падзелена на дзве часткі дзяржаўнай мяжой.

Між тым, на польскую тэрыторыю прыежджае больш турыстаў, а ўсе больш-менш важныя культурныя, гістарычныя аб'екты знаходзяцца ў Беларусі.

Калі ж турысты на "тым баку" даведваюцца, што гэта толькі частка пушчы, узнікае натуральнае жаданне спазнаць, "а што ж тут"? А "тут", да прыкладу, — Віскулі — месца, дзе падпісалі прысуд Савецкаму Саюзу...

Больш таго, у нас існуе вельмі развітая інфраструктура — ёсць і гасцініца, і рэстаран — усё на вышэйшым узроўні, усё адпавядае міжнародным, у тым ліку еўрапейскім, нормам: мы гатовыя прымаць дэлегацыі турыстаў "з таго боку".

Таму ў мінулым годзе была распрацавана сумесная беларуска-польская ініцыятыва па ўвядзенні новага пераходу. Гэтым, вядома, займалася наша Міністэрства замежных спраў.

Да лета мяркуецца стварыць экалагічны міжнародны пераход, праз які немагчыма будзе перамяшчацца аніякім транспартным сродкам, акрамя веласіпеда. Гэта значыць, палякаў падвозіць да мяжы на нейкім транспарце — на гэтым баку мы іх сустракаем... і наадварот. Ніякіх там баулаў, вялікага багажу...

Самае галоўнае, што ўсе фармальнасці, звязаныя з афармленнем дакументаў для перасячэння мяжы, атрыманням візы будучы спрошчаны. Калі двухбаковыя кансультацыі пройдуць паспяхова, мы пастараемся зрабіць так, каб візу можна было атрымаць непасрэдна на памежным пераходзе. Як варыянт — афармленне віз падчас знаходжання групы турыстаў у той частцы пушчы, якая належыць да краіны — запрашальніка турыста. Да прыкладу, пакуль група ў 50—60 чалавек адпачывае на беларускай тэрыторыі, адпаведныя службы займаюцца падрыхтоўкай дакументаў для перасячэння мяжы — і экскурсіі "на тым баку".

— Ці можна адзначыць, каго можаце назваць галоўным замежным партнёрам?

— Завітваюць да нас і ў летні сезон, і ў зімні... Польскую частку рэгулярна наведвае да 300 тысяч чалавек. Што да беларускай тэрыторыі... Тры гады таму было 50—60 тысяч наведвальнікаў. У 2004-м мы прынялі 115 тысяч турыстаў.

— Вядома, што асаблівай папу-

лярнашо карыстаецца адзначэнне святаў у пушчы. Кажуць, што далёка не ўсе жадаючыя паспяваюць забраніраваць месца ў гасцініцы...

— Лічу, людзі збіраюцца на свята ў такіх месцах, як Белавежская пушча, каб быць як мага далей ад шуму.

У нас пад кожнае свята распрацоўваецца забавляльная праграма, і рэстараны, як у горадзе, працуюць кругласутачна. Аднак толькі ў рэстаране ёсць музычная праграма; у астатнім наш наведвальнік мае шыкоўныя ўмовы: можа адчуць натуральную, прыродную цішыню, прайсціся па цнатлівай пушчы, усведамляючы, што яна такой была і шмат сотняў год таму...

Але з загадам месцаў часам узнікаюць пэўныя цяжкасці. Увогуле, месца ў пушчавай гасцініцы трэба браніраваць загодзя, а ў перыяд святаў сітуацыя значна абвастраецца. Да прыкладу, усе нумары ў гатэлі на навагоднюю ноч 2005 былі заказаныя яшчэ... у верасні. Таму праблема з гатэлямі стаіць вельмі востра.

— А новыя?

— Ужо зараз побач з існуючым комплексам будуюцца новыя гасцініцы на 50 месцаў. Яна будзе ўключаць басейн, сауну, акаваую залу для правядзення прэс-канферэнцый. Яшчэ некалькі невялікіх гатэляў праектуюцца. Нельга сказаць, што вялікія гасцініцы — на 300—400 месцаў — немэтазгодныя. Але яны проста не ўпішчуцца ў наваколле. Наш турызм — экалагічны, таму трэба будаваць "экалагічныя" будынкі, а не мадэрновыя гмахі. Да таго ж, трэба, каб наведвальнік адчуў увагу да сваёй персону, а дасягнуць гэтага можна толькі пры якасным персаніфікаваным сервісе. Калі ёсць малы ўтульны рэстаранчык пад бокам, невялікая колькасць суседзяў, што не парушаюць прыроднае цішы, тады і людзі сюды пацягнуцца.

Перспектыўны напрамак — будоўля невялічкіх катэджных домікаў, бунгала. Каб турыст меў магчымасць адчуць тое, што тут ён адарваны ад цывілізацыі, у добрым сэнсе гэтага выразу. І ўвогуле, пашыраецца спектр паслуг, што звязаны з акцэнтам на прыродную спадчыну. Мы робім усё, каб у Белавежскай пушчы можна было папаляваць, схадзіць на рыбалку.

Тут, дарэчы, ловіцца акунь, плотка, шчупак, лінь, карась... Два гады таму ікрой завезлі сюды судака, які прыжыўся выдатна. У кастрычніку мінулага года набылі 400 кг сома. У перспектыве плануем наладзіць выдатную сомавую рыбалку. Вядома, гуманную, па прынцыпе "злавіў-сфатаграфавай-адпусціў". Таму адзін з асноўных напрамкаў дзейнасці для развіцця турыстычнага патэнцыялу пушчы — насьціць вадаёмы.

— Падзяліцеся прафесійным сакрэтам: што самае важнае ў тым, каб прывабіць замежнага турыста?

— Першае ўражанне — вызначальнае. Таму калі інашаземец прыязджае, наша задача — адразу забяспечыць яго ўсім неабходным, стварыць максімальна камфортныя ўмовы. Едуць сюды, амаль як за жалезную заслонку, а ад'язджаюць, пераканаўшыся: сур'ёзных адрозненняў ні ў сервісе, ні ў людзях, паміж тутэйшымі і тамтэйшымі няма. І мы разумеем, што кожны інашаземец, якога мы выдатна тут абслугоўваем, у наступным годзе зможа прывесці яшчэ дзесяць суайчыннікаў.

Да таго ж, робім усё, каб у наведвальнікаў захаваўся памяць пра пушчу. Гандлёвыя рады, сувеніры — усё гэта намі зроблена, я мяркую, арыгінальна.

— Якая самая галоўная рэліквія пушчы?

— Дыплом Савета Еўропы. Яго мы атрымалі яшчэ ў 1997 годзе, і, нягледзячы на тое, аб ім дагэтуль шмат пішуць. Гэты дакумент — вызначальны таму, што ім наш запаведнік прызнаны агульнаеўрапейскай каштоўнасцю, элементам сусветнай спадчыны. Але, на жаль, наша апазіцыя чамусьці патрабуе пазбавіць нас права валодаць ім... Дарэчы, у спісе прыродных тэрыторый сусветнай спадчыны чалавецтва мы атрымалі 72-і нумар.

— Што вам больш за ўсё падабаецца ў вашай працы?

— Усё. Для мяне жыццё — гэта праца. Я пачынаў лесніком, лесніком працую і зараз — толькі лесніком у больш шырокім маштабе (смяешся). Тут — гаспадарка вельмі рознапланавая. У гэтай краіне існуе 120 відаў дзейнасці, для якіх патрабуецца ліцэнзія, — і ўсе тыя ліцэнзіі ёсць у нас.

Марына ЦЯРЭШЧАНКА,
Мікалай АНШЧАНКА

Распаўсюджванне наркотыкаў, тэрарызм, гандаль зброяй і людзьмі — толькі некаторыя з праблем, якія хваляюць сусветнае грамадства. Што тычыцца гандлю людзьмі, дык гэта пытанне заўсёды прыцягвала ўвагу кіраўніцтва нашай краіны і адпаведных органаў. Апошнім часам яно нават стала адным з прыярытэтных: прымаюцца адпаведныя законы, якія прадугледжваюць больш строгае пакаранне за дадзенае злачынства, працуюць тэлефоны даверу і кансультацыі.

Дадзеная праблема характэрна не толькі для Рэспублікі Беларусь, але і для ўсіх дзяржаў свету. Міжнародная грамадская ўсхваляваная такім парушэннем правоў чалавека і вымушана прымаць больш жорсткія дзеянні, якія ўключаюць распрацоўку прававой базы гэтай з'явы і апрабаванне яе на практыцы.

Добра там, дзе нас няма

Гандаль жывым таварам часцей за ўсё мае транснацыянальны характар, але часам абмяжоўваецца і адной краінай. Людзей могуць перавозіць з краіны ў краіну як легальна, так і нелегальна. Завербаваньня нярэдка нават і не падразаюць, што за працу і ў якіх умовах ім даведзецца выконваць. У гэтым выпадку пасля пераходу праз мяжу ў іх, як правіла, забіраюць пашпарт пад выглядам афармлення і такім чынам ставяць у залежнасць ад махляроў. Да нязгодных і абураных ёсць іншы падыход: пагрозы, шантаж, фізічнае ўздзеянне і псіхалагічны ціск. Грошы, якія абяцалі за выкананне работы, часам увогуле не выплачваюцца: трэба, так бы мовіць, адпрацаваць укладзеныя ў іх сродкі. Такі крымінальны бізнес прыносіць вельмі значны даход і знаходзіцца на адным з першых месцаў па прыбытках разам з гандлем наркотыкамі і зброяй.

Не сакрэт, што Беларусь з-за свайго геаграфічнага становішча з'яўляецца важнай краінай для супрацоўніцтва ў галіне кантролю над міграцыйнымі працэсамі і супрацьдзеяннем нелегальнай міграцыі. У барацьбе з гандлем людзьмі асабліва важным, як падкрэсліў Прэзідэнт нашай краіны, з'яўляецца супрацоўніцтва з міжнароднымі арганізацыямі. Сярод іх: МАМ (Міжнародная арганізацыя па міграцыі), ОБСЕ, Праграма развіцця Арганізацыі Аб'яднаных Нацый.

Што да першай з іх, дык Міжнародная арганізацыя па міграцыі налічвае каля ста дзяржаў-членаў са штаб-кватэрай у Жэневе (Швейцарыя) і дзейнічае па ўсім свеце, маючы больш як сто прадстаўніцтваў і місій. Наша краіна ўдзельнічае ў рабоце МАМ у якасці назіральніка з 1994 года, у снежні 1996-га ў Мінску было адкрыта прадстаўніцтва арганізацыі, а пятага мая 1999 года — ратыфіцыравана дамова аб супрацоўніцтве паміж урадам Рэспублікі Беларусь і МАМ.

З моманту стварэння ў 1951 годзе арганізацыя дапамагла больш як адзінаццаці мільёнам чалавек. Пры фінансавай падтрымцы Шведскага ўпраўлення па супрацоўніцтве і развіцці і Дзяржаўнага дэпартаменту ЗША, МАМ ажыццяўляе праект па барацьбе з гандлем жанчынамі ў РБ, які распачаўся ў верасні 2002 года. Яго асноўная мэта — садзейнічаць рашэнню праблемы гандлю жывым таварам шляхам дапамогі дзяржаўным органам Беларусі ў выкананні дзяржаўнай праграмы "Комплексных мер па супрацьдзеянні гандлю людзьмі і распаўсюджванні прастытуцыі на 2002 — 2007 гг.". Праект арганізацыі арыентаваны на тры комплексныя і ўзаемазвязаныя аспекты гэтай з'явы: папярэджанне шляхам распаўсюджвання інфармацыі для лепшага азнаямлення грамадскасці з рэальнымі абставінамі ў сферы гандлю людзьмі; крымінальнае пераследаванне мае мэтай супрацоўніцтва з праваахоўнымі органамі нашай краіны для больш эфектыўнага пераследавання і пакарання гандляроў людзьмі, а таксама прадастаўленне рэінтэграцыйнай дапамогі ахвярам і садзейнічанне пачынальнаму ў вяртанні на радзіму.

У мінулым месяцы ў Мінску адбылася сустрэча журналістаў з генеральным дырэктарам Міжнароднай арганізацыі па міграцыі Брунасанам Маккінлі, які перад гэтым сустрэкаўся з міністрам унутраных спраў Беларусі Уладзімірам Навумавым.

Па словах Б. Маккінлі, яны абмяркоўвалі меры павышэння эфектыўнасці ўдзелу Беларусі ў прадукцыі нелегальнай міграцыі і гандлю людзьмі. Бо наша краіна знаходзіцца на перакрываўнай адразу некалькіх напрамкаў міграцыі на тэрыторыю Еўрасаюза — з краін Саюза Незалежных Дзяржаў, Усходняй і Паўднёвай Азіі. На тэрыторыі Беларусі МАМ вельмі эфектыўна супрацоўнічае ў галіне барацьбы з гандлем людзьмі з такімі арганізацыямі, як ААН, у прыватнасці Праграмай развіцця ААН, і ОБСЕ. "Але самае важнае ўза-

емалі — на ўзроўні беларускага ўрада", — адзначыў гендырэктар МАМ. Таму што беларускі ўрад вельмі сур'ёзна адносіцца да праблемы гандлю жывым таварам і нелегальнай міграцыі, што дазволіла нашай краіне дасягнуць рэальнага прагрэсу ў вырашэнні дадзенага пытання. А гэта ў сваю чаргу дае беларускаму боку падставы разлічваць на атрыманне знешняй падтрымкі — як міжнародных арганізацый, так і ўрадаў другіх дзяржаў.

Уладзімір Навумаў таксама адзначыў важнасць візіту ў нашу сталіцу Б. Маккінлі і падкрэсліў: "Сам-насам наша краіна не можа змагацца з такімі праблемамі, як міграцыя і трафікінг, і дасягнуць значных вынікаў". Ён зазначыў, што ў гэтай сферы Беларусь аддае перавагу МАМ, паколькі за зусім кароткі тэрмін з боку гэтай арганізацыі была здзейснена неадзінная дапамога ў вырашэнні шэрагу праблем.

Сёння вялікую трывогу выклікае рост аб'ёмаў незаконнага вывазу жанчын і дзяцей з родных краін за мяжу для выкарыстання ў мэтах сексуальнай эксплуатацыі і прымусовай работы. Па розных звестках, агульная колькасць вывезеных і прададзеных у рабства ва ўсім свеце штогод дасягае аднаго мільёна чалавек. На рост гэтай з'явы, як мяркуюць некаторыя, аказваюць уплыў наступныя фактары: глабалізацыя эканомікі і павышэнне працоўнай мабільнасці (міграцыі), павелічэнне попыту на так званыя "паслугі прыватнага характару" ў развітых краінах, высокі ўзровень беспрацоўя сярод жанчын, а таксама рост колькасці карыстальнікаў Інтэрнета, які практычна не кантралюецца з пункта гледжання закону і часта выкарыстоўваецца злачынцамі.

Не сакрэт, што дакладна вызначыць маштаб гандлю жывым таварам у Беларусі і на міжнародным узроўні вельмі складана, таму што гэтая з'ява мае скрытны характар. Да таго ж, шматлікія ахвяры гандлю не звяртаюцца ў праваахоўчыя органы: адны баяцца і саромяцца пагалоскі той дзейнасці, якой займаліся, другія — пераследавання з боку сутэнэраў і вярбоўшчыкаў. Але нават выяўленыя факты даюць падставу сцвярджаць, што дадзеная праблема — праблема нацыянальнага ўзроўню. Да прыкладу, толькі за тры месяцы бягучага года супрацоўнікамі органаў унутраных спраў Беларусі выкрыта 93 злачынствы ў гэтай сферы. Ахвярамі сталі сто сорок чалавек, з якіх дваццаць два — непаўналетнія.

Што ж вымушае дзяўчат і жанчын падавацца ў наблізкі свет? Беспрацоўе сярод моладзі. Паводле МУС РБ, цяпер у Беларусі пражывае каля трыццаці тысяч дзяўчат ва ўзросце ад 16 да 25 гадоў, якія нідзе не вучацца і не працуюць. Большасць з іх марыць знайсці высокааплачваемую работу за мяжой. Вось злачынцы і карыстаюцца іх намерамі для ўласных інтарэсаў.

Гандаль жанчынамі з мэтай іх эксплуатацыі (секс-бізнес, прымусовая праца, парнаграфія і да т.п.) — незаконная дзейнасць, якой займаюцца транснацыянальныя злачынныя групы. Сярод краін, куды вывозяць беларусак для работы ў сферы секс-паслуг: Расія, Ізраіль, Англія, Грэцыя, Турцыя, Кіпр, Германія, Іспанія і іншыя.

На жаль, працаўладкаванне за мяжой — справа няпростая і рызыкоўная. Звычайна прапануюцца добрыя ўмовы працы, пражывання і заробак. А на справе, калі жанчыны прыязджаюць у краіну прызначэння, у іх адбіраюць пашпарты і прадаюць у бардэлі і начныя бары. Людзі, якія спачатку ахвотна прапаноўвалі дапамогу па афармленні дакументаў за

мяжу ды набываюць білеты, у выніку патрабуюць выплаціць усе выдаткі. Такім чынам, кабеты трапляюць у поўную залежнасць ад сваіх "памагатых", якія забіраюць сабе большую частку заробленых грошай (а часам і ўсе).

Знаходзячыся ў поўнай залежнасці ад сваіх "гаспадароў", жанчыны ператвараюцца ў сапраўдных рабынь. Зносіны з кім-небудзь немагчымы не толькі з-за няведання мовы, а таму, што ў пераважнай большасці выпадкаў яны ізаляваны ад знешняга свету. Трымаючы іх пад замком, гандляры людзьмі выкарыстоўваюць алкаголь і наркотыкі для большага кантролю паводзін жанчын.

Для тых, хто наважваецца ці ў бліжэйшы час збіраецца выехаць на працу за мяжу важна

ведать наступнае: па-першае, уважліва правесці прапанову па працаўладкаванні за мяжой. Па-другое, калі гэта прапанова ад фірмы, трэба папрасіць яе супрацоўнікаў паказаць вам ліцэнзію на прадастаўленне паслуг: тэрмін дзеяння, у якую краіну фірма мае права вас працаўладкаваць і па якой спецыяльнасці. Спісы фірм, якія маюць такую ліцэнзію, ёсць у дэпартаменце працы і сацыяльнай абароны. (Дарэчы, пад жорсткі кантроль падпадае менавіта дзейнасць фірм, што працаўладкоўваюць беларусаў за мяжой. Усім ім да першага ліпеня трэба атрымаць новыя ліцэнзіі.)

Дагавор на працу трэба заключаць да выезду за мяжу. У ім павінны агаворвацца ўмовы работы, пражывання, аплаты і медстрахавання. Не лішне звязацца з пасольствам краіны выезду і даведацца пра запатрабаваны для ўладкавання іншаземцаў на працу. Важную ролю адыгрывае від візы, бо турсыцкая не дае права на работу, а значыцца вы будзеце працаваць нелегальна, не зможаце атрымаць прыстойны заробак, меддапамогу ці пайсці на бальнічны. Таксама трэба пакінуць дома дакладны адрас плануемага месца пражывання, свой фотаздымак і копіі ўсіх дакументаў, уключаючы пашпарт. Добра мець пры сабе копіі ўсіх дакументаў на выпадак страты арыгіналаў.

Шчыра кажучы, мне яшчэ не даводзілася чуць ні пра адзіны выпадак, калі кагосьці сілай, за космы, перацягнулі праз дзяржаўную мяжу Беларусі для аказання секс-паслуг. Але надарваюцца і станючыя прыклады з выездам за мяжу дзеля працы. Толькі ж заўсёды важна памятаць — добра там, дзе нас няма.

Віктар КАВАЛЁЎ
Фота забяспечана аўтарам

Людзі — не тавар!

Змяненні і дапаўненні ў заканадаўства Рэспублікі Беларусь, накіраваныя на ўзмацненне адказнасці за гандаль людзьмі і іншыя звязаныя з гэтым правапарушэнні, атрымалі "добра" ў верхняй палатце парламента і пасля працэдуры зацвярджэння іх Кіраўніком дзяржавы павінны "заправаць".

— Новы законапраект быў падрыхтаваны ў адпаведнасці з Дэкрэтам Прэзідэнта ад 9 сакавіка і прыняты Палатам прадстаўнікоў 7 красавіка: згодна з часткай трэцяй артыкула 99 Канстытуцыі яго разглядаць Кіраўніком дзяржавы тэрміновым, — падкрэсліла старшыня Пастаяннай камісіі Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу РБ па заканадаўстве і дзяржаўным будаўніцтве Наталля Андрэйчык.

Як высветлілася, папраўкі ўносяцца ў такія кодэкс, як Крымінальны, Крымінальна-працэсуальны, Аб адміністрацыйных правапарушэннях. Праектам закона ў новай рэдакцыі выкладзена артыкул, які прадугледжвае адказнасць за гандаль людзьмі. У ім замацоўваюцца дадатковыя класіфікацыйныя прыкметы і прадугледжваюцца больш суровыя пакаранне за вываз пацярпелага за межы дзяржавы з выкарыстаннем ягоных індывідуальных асаблівых абставін, шляхам падману ці злоўжывання даверу, з прымяненнем ці пагрозай насілля. Абвінавачваемыя ў такіх дзеяннях цяпер рызыкуюць пазбаўленнем волі на тэрмін ад пяці да пятнаццаці гадоў. Плюс пагроза канфіскацыі маёмасці...

Атрымаў "пуцёўку ў жыццё" артыкул 171 — "Скарыванне занятку прастытуцыйнай дзеля стварэння ўмоў для занятку прастытуцыйнай". Новая фармулёўка "паглынула" існуючыя ў заканадаўстве паняцці "утрымманне прытона", "зводніцтва", "сутэнёрства". Калі гэтыя дзеянні звязаны, па-першае, з вывазам ахвяр за межы краіны або ўчынены афіцыйнай асобай з выкарыстаннем службовых паўнамоцтваў ці арганізаванай групай, па-другое, з прыцягненнем у прастытуцыйную непаўналетніх, вінаватая ў іх могуць быць пакараны пазбаўленнем волі на сем-дзясць гадоў з канфіскацыяй маёмасці.

Асобая адказнасць, зазначыла Наталля Андрэйчык, ускладаецца на бацькоў, педагогаў і іншых асоб, што выхоўваюць дзяцей і падлеткаў. За ўцягванне сваіх падлеткаў у сексуальную эксплуатацыю ім пагражае тое ж пакаранне, што і ўдзельнікам арганізаваных злачынных груп.

У бліжэйшым будучым маюць верны шанец таксама папасці за краты асобы, якія займаюцца незаконным працаўладкаваннем нашых грамадзян за мяжой, у выніку чаго апошнія апынуліся ў рабстве — у тым ці іншым яго прыўзваленні.

Чым прад'явіліся неабходнасць жорсткіх мер?

— За апошнія два гады больш як 2 тысячы беларусак былі вызвалены ад сексуальнай эксплуатацыі ў Расіі і іншых краінах, — зазначыла старшыня Пастаяннай камісіі. — Толькі ў мінулым годзе ліквідаваны 29 арганізаваных злачынных груп, якія займаліся самым сапраўдным гандлем рабамі.

Дык ці варта здзіўляцца, што зацверджаны законапраект выключе некаторыя альтэрнатыўныя віды пакарання і адначасова павялічвае тэрміны пазбаўлення волі за сексуальныя "забавы" з непаўналетнімі, якім няма шаснаццаці? Дарэчы, у гэтым выпадку вінаватаму пакуль "свяціла" ўсяго толькі абмежаванне волі.

Прадугледжаны і меры адміністрацыйнай адказнасці за парушэнне парадку і ўмоў працаўладкавання грамадзян за мяжой. Да прыкладу, у тых выпадках, калі арганізатары займаюцца такога роду дзейнасцю без спецыяльнага дазволу, а таксама незаконна праводзяць кастынгі.

Інеса ПЕТРУСЕВІЧ

Што ведаў Шэкспір пра беларусаў?

Першае, што можна адказаць, — “нічога”. Справа, відаць, у тым, што час быў такі: усё ж шаснашатае стагоддзе не тое, што цяперашняе, з ягонымі хугаснымі сродкамі перамяшчэння і інфармацыйнымі тэхналогіямі. Дый вельмі ўжо розныя яны былі, гэтыя дзве культуры — брытанская і беларуская. Якія дачыненні яны маглі мець адна да адной?

Прыблізна так мусіць разважаць шмат хто з нашых суайчыннікаў, не вельмі дасведчаных ва ўласнай гісторыі. А гэтую самую ўласную гісторыю нам, як высвятляецца, яшчэ вывучаць і вывучаць. Вось напрыклад: ці кожны (нават з вышэйшай адукацыяй) ведае, што першадрукар у Лондане быў... не, не Вільям Кэкстан, а Іван Лішвін? — Так і так, беларус, які больш за стагоддзе раней за Скарыну (!) распачаў друкарскую справу, але не ў сябе на радзіме... І гэты толькі малая кропля ў акіяне таго, чым здатная здзівіць гісторыя нашае культуры. Таму й нельга спынацца з адказам... Аднойчы, пры аналізе творчасці Шэкспіра, я заўважыла надзвычай цікавы факт: некаторыя моманты ў сюжэце знакамітай трагедыі “Рамэа і Джульета” амаль што паўтараюць гэтыя эпізоды гісторыі Вялікага княства Літоўскага, якія адбыліся трохі раней за шэкспіраўскі час. Падобнаста здавалася неверагодным, прыцягвала магчымай невыпадковасцю. Карацей кажучы, вылучыліся напрамкі даследавання:

параўнанне шэкспіраўскага варыянта трагедыі пра двух закаханых з ягонымі літаратурнымі папярэднікамі. Шэкспір быў далёка не першы, хто апрацаваў гэты стары італьянскі сюжэт);

супрацьпастаўленне ходу падзей і характараў шэкспіраўскай п’есы з адметнымі рысамі шырокавядомай ва ўсёй тагачаснай Еўропе гісторыі трагічнага кахання караля польскага і вялікага князя літоўскага Сігізмунда-Аўгуста і “лішвінкі” князеўны Барбары Радзівіл;

высвятленне шляхоў, па якіх вышэйзгаданая гісторыя магла стацца вядомай (нават у дробязях) англійскаму драматургу.

Гэта трэцяя, галоўная, задача падавалася невырашальнай: няшмат мы ведаем і пра самога Шэкспіра — што ж тады казаць аб крыніцах ягонага натхнення? Аднак у выніку дэтальнага працывастання самой трагедыі і шматлікай літаратуры аб Шэкспіры і “вакол” яго знайшлася расшуканае пацвярджэнне таго, што драматург мог ведаць гісторыю нашых суайчыннікаў і выкарыстаць яе ў сваёй працы.

Найбольш дапамог, так бы мовіць, сам аўтар трагедыі: у шэкспіраўскай п’есе вызначаецца шмат адметных рыс, якія не праследжваюцца ў папярэдніх аўтараў, але вельмі падобныя на тое, што адбылося ў рэальным жыцці з Сігізмундам і Барбарай.

Мяркуючы самі: у шэкспіраўскага “праддэцка”, італьянскага наведліста Матэа Бандэла, маці Джульеты — ледзі Капулечі — жанчына набожная і добрасардэчная. У

Шэкспіра яна — злосная і ўпартага асоба, якая не спыніцца ні перад чым, у тым ліку і забойствам, атрутай, каб уладкаваць свае справы “належным чынам”. Але ж менавіта гэткай і была маці Сігізмунда — каралева Бона з роду Сфорца, якая вызначалася паталагічнай нянавісцю да Радзівілаў (справдзены матыў — клан на клан!); да таго ж, яе ўлюбёным сродкам вырашэння складаных жыццёвых пытанняў і была атрута. (Магчымая апаненты мусяць, канечне, адзначыць, што гістарычная Бона з’яўляецца маці “Рамэа”, а не “Джульеты”, аднак я пераканана ў наступным: важным было для аўтара вызначыць, на што здатная жанчына, якая прагне помсты, а не педантычна ўдасканалваць, чыя гэта маці, — тым больш калі такі крок патрабуе ўвядзення лішняга персанажа ў п’есу (што, дарчы, не магло лічыцца рацыянальным у часы Шэкспіра).

Надзвычай цікавымі з’яўляюцца некаторыя моманты, якія нават падаюцца (не пабаюся гэтага слова) недарэчнымі ў кантэксце шэкспіраўскай п’есы. Так, напрыклад, падчас першай (!) сустрэчы юных закаханых Джульета папракае Рамэа ягонай нявернасцю (!) і параўноўвае яго з Юпіярам, які не трымае сваіх любоўных клятваў. У прапанаванай Шэкспірам сітуацыі гэта здзіўна і нават незразумела, але зусім натуральна для адносін Сігізмунда і Барбары, бо мы добра ведаем, што Сігізмунд марудзіў з выкананнем сваіх любоўных абавязкаў. Да таго ж, параўнанне Сігізмунда з Юпіярам куды больш абгрунтаванае, чым у выпадку з Рамэа, бо Сігізмунд — кароль, а не звычайны юнак. Не менш здзіўнае і прабацэнне, якога просіць Джульета ў Рамэа ў тым, што яна не такая распусніца (!), якой можа падацца. Чытач ведае, што Джульета — усяго толькі трынаццацігадовая дзяўчынка, якая пазбаўлена магчымасці пайсці кудынебудзь адна — акрамя як у царкву! Але эпізод робіцца зразумелым, калі мы прыгадаем, што ворагі Барбары, каб прынізіць яе ў вачах Сігізмунда, распускалі плёткі пра яе непрыстойныя паводзіны.

Шмат падобнаста мусіць заўважыць пільны чытач паміж кузенам Джульеты Тыбальдам і кузенам Барбары Мікалаем Радзівілам Чорным.

Абодва — зацятыя ідэйныя абаронцы сястрынскага і фамільнага гонару.

Вельмі змястоўныя заўвагі хацелася б зрабіць наконт жаніха Джульеты Парыса; наконт сябра Рамэа Меркуцыя і ягонага загалкавага параўнання Рамэа з каралём Кафетуа (цікавым персанажам англійскага фальклору); наконт арыгінальнай трактоўкі Шэкспірам фінальнай сцэны трагедыі і шмат чаго іншага, але магчымасці газетнага артыкула, на жаль, абмежаваныя. Можна толькі адзначыць, што ўсе гэтыя адметныя дэталі шэкспіраўскай п’есы цудоўным чынам “накладаюцца” на рэальныя эпізоды з гісторыі “беларускіх Рамэа і Джульеты”.

Але ж застаецца галоўнае пытанне: як

сталася, што гэты гісторыя стала вядомай англійскаму драматургу? У прыныцце нічога немагчымага тут няма: тое, што гэты гісторыя, якая адбылася ў 1551 годзе (г.зн. за 13 гадоў да нараджэння Шэкспіра) была шырокавядомай ў тагачаснай Еўропе, напэўна, не пакіне сумненняў у самых жорсткіх скептыкаў. Усё ж такі яе героі, узніслыя і трагічныя, нібы атрымаўшы другое жыццё Трыстан і Ізольда, былі асобой высокага становішча, як кажуць, “на від”.

Да таго ж, трэба адзначыць, што другая палова XVI стагоддзя выдалася вельмі цяжкай для нашай радзімы — і шмат яе лепшых прадстаўнікоў вымушаны былі пакінуць бацькаўшчыну, яны раз’ехаліся па Еўропе і ўзабагалі сваімі талентамі і працай еўрапейскую культуру. Пераходзячы з вуснаў у вусны, гісторыя гэтага трагічнага кахання, прасякнутая містыкай (так-так, былі ў ёй і містычныя падзеі), ператварылася ў тагачасную легенду. Прынамсі, яна вельмі нагадала шырокавядомы сярод усіх адукаваных еўрапейцаў “вандруюны сюжэт” аб Рамэа і Джульете, які пераходзіў з адной літаратурнай крыніцы ў другую. Ці не складалася традыцыя параўноўваць двух вышэй названых герояў нашай гісторыі з Рамэа і Джульетай яшчэ ў дашэкспіраўскі час? — Цалкам верагодна, паколькі значна раней за публікацыю шэкспіраўскай п’есы (у 1595 годзе) існавалі добра вядомыя ўсёй адукаванай публіцы “Навела” Матэа Бандэла (1554 год) і “Трагічная гісторыя Рамэа і Джульеты” Артура Брука (1562 год). І яшчэ адзін выключна цікавы факт: калі малады Шэкспір толькі распачынаў сваю кар’еру актёра, у адным з лонданскіх тэатраў ужо ішла п’еса “Рамэа і Джульета” нейкага невядомага нам аўтара, якая б дапамагла высветліць шмат таямніц,

калі б дайшла да нас.

Што ж паслужыла стымулам для Шэкспіра, каб стварыць уласную п’есу на такі “заезджаны”, шматразова апрацаваны сюжэт? У тую час драматургі часцяком не абіяжарвалі сябе вынаходніцтвам арыгінальных сюжэтаў, а задавальняліся перапрацоўкай для сцэны ўжо вядомых па іншых крыніцах фабул, канфліктаў і характараў. Гэта было зусім натуральна, і Шэкспір — не быў выключэннем. Але ж у нашым выпадку — што падштурхнула яго да перапісвання сучаснай яму чужэйскай п’есы? Гэта мусіла быць рызыкаўна! Таму, мяркуючы, патрэбны былі нейкі вельмі сур’ёзны матыў, якім і магла стаць ад некага пачуцця і ўразіўшай гісторыі.

Выказаную думку пацвярджаюць наступныя гістарычныя факты. Перш за ўсё, трэба прыгадаць, што ў 1574 годзе, падчас падарожжа па Францыі, Эдуард де Вера, XVII граф Оксфардскі, якога, прынамсі, багата літаратуразнаўцаў на Захадзе лічаць “сапраўдным Шэкспірам” быў прадстаўлены толькі што каранаванаму каралю Генрыху III і меў з ім працяглую размову. Якое дачыненне мае, на першы погляд, кароль Генрых III да нашае гісторыі? — Аднак самае непасрэднае. Справа ў тым, што годам раней ён быў абраны каралём Польшчы і Вялікага княства Літоўскага. Такое здзіўнае здарэнне, як выбары караля замест наследвання прастола, стала непазбежным, таму што наш “Рамэа” — Сігізмунд Аўгуст, памершы ў 1572 годзе, не пакінуў пасля сябе ніводнага нашчадка (такі трагічны вынік для абедзвюх дзяржаў мела бязглуздае і жорсткае ўмяшальніцтва ў ягонае каханне). Прыняццём Генрыхам, маючы асабістую трагедыю кахання на радзіме, у Францыі, не жадаў быць каралём у чужой зямлі і пры першай магчымасці проста збег назад у Францыю, дзе і быў каранаваны. Але ж не мог ён, зразумела, не ведаць сумную гісторыю кахання свайго папярэдніка на польскім троне, тым больш, вельмі падобную на ўласную. Сустрэўшыся з графам Оксфардам, які меў рэпутацыю таленавітага літаратара, кароль Генрых не мог не распавесці яму аб сваіх прыгодах у далёкай краіне славянаў, і ў тым ліку — змрочную і маляўнічую гісторыю Сігізмунда Аўгуста і прыгажуні Барбары.

Вядома, і тут знойдзецца з чым паспрачацца скептыку: гісторыя была расказана графу Оксфарду ў 1574 годзе, а ператворана ў п’есу (Шэкспірам?) толькі ў 1594? Чаму толькі праз 20 гадоў? — Вось тут і пачынаецца самае цікавае — не столькі для нашае гісторыі, колькі для гісторыі англійскай літаратуры. У тым знамянальным 1594 годзе граф Оксфард, у якасці нашчадка лорда-камергера, стаў апекуном тэатральнай трупы “Людзі лорда-камергера”, дзе быў актёрам і пачынаючым драматургам мала каму вядомы Уільям Шэкспір. Сустрэча атрымалася лёсавызначальнай... Трупе патрэбны былі п’есы, п’есам патрэбны былі аскаваныя сюжэты... Ці ж гэта выпадкова, што ў тым жа 1594 годзе з’яўляецца шэкспіраўская трагедыя “Рамэа і Джульета”?

Канчатковы адказ на ўсе пытанні можа даць толькі Час і шчаслівы Выпадак (які ніколі не бывае выпадковым). Але я перакананая: цені вялікіх закаханых герояў нашай гісторыі “матэрыялізаваліся” ў адным з лепшых твораў англійскай і сусветнай літаратуры і набылі другое вечнае жыццё...

Алена ЧЫЖЭўСКАЯ

Фея «без дзяцінства», але са свістком

“Фея з атамным рэактарам у заплечніку”, — так называў Віку Трэнас падчас выступлення на прэзентацыі яе першай кнігі Валянцін Акудовіч. Сапраўды, невядлікага росту, танклівая, светлаваласая, Віка падаецца амаль анёлкам. Але гэтакія знешнасць спалучаецца з вялікай унутранай энергіяй, складаным светаадчуваннем, “суіцыдальным авангардызмам” і нейкай не жаночай брутальнасцю яе вершаў, непасрэднымі паводзінамі, часам — з адзнакаю эпатажнасці.

Сваю першую паэтычную

кнігу Віка Трэнас назвала “Цуд канфіскаванага дзяцінства”. Найменне гэтае, як сказала сама паэтка, мнагазначнае. З аднаго боку, мелася на ўвазе “дзяцінства” яе жыццёвых поглядаў, з другога — уласна пачатак творчай дзейнасці, уваход у “вялікую” літаратуру. І, нарэшце, самараскрыццё маладой яшчэ асобы, амаль дзіцяці, але, заўважу, з недзіцячым успрыманням свету.

Тэматыка і настрой зборніка цалкам адпавядаюць сутнасці псеўданіма маладога аўтара, што ў перакладзе з грэцкай мо-

вы азначае “плач па памерлых”. Яе вершы — гэта плач па няспраўджаным каханні, боль ад безвыходнасці, тупіковасці жыцця, туга па нечым няздзейсненым, неіснуючым. У кнізе сабраны паэтычныя творы, напісаныя з 1999 па 2004 гады. Яна выйшла ў свет дзякуючы выдавецтву “Логвінаў” у серыі авангарднай літаратуры “Другі фронт мастацтваў”. На прэзентацыі кнігі, што адбылася суботнім красавіцкім вечарам у Доме літаратараў, прысутнічалі рэдактар зборніка Зміцер Вішнёў, паэт і празаік Альгерд

Бахарэвіч, маладая, як і сама Віка, паэтка Вольга Гапеева і шмат хто яшчэ: ад літаратурных крытыкаў да аматараў прыгожага пісьменства. Акрамя віншаванняў у адрас аўтара кнігі гучалі літаратурныя творы саміх выступоўцаў, а таксама музыка: лідэр беларускага гурта “GLOFIRA” Сяргей Сочнеў праспяваў песні, напісаныя на вершы Вікі Трэнас; выдатнымі выступленнямі парадавалі прысутных Джэці і ўдзельнікі калектыва “Джамбіум”. Цёплая атмасфера сустрэчы, невядлікая зала, музыка, злучаная з па-

эзіяй, дазволілі атрымаць сапраўдную асалоду ад гэтай вечарыны. Думаю, задаволенай засталася і сама Віка Трэнас, якая напрыканцы вечарыны хадзіла па зале з падоранымі кімсьці першацвэтамі, якія яшчэ больш падкрэслівалі супярэчлівасць паміж яе пышчатым знешнім вобразам і ўнутраным светам, адкрытым чытачу ў “кнізе акрываўленых вершаў”.

Што ж тычыцца творчых планаў сп-ні Трэнас, то на пытанне, калі з’явіцца наступная кніга, паэтка, вершы якой і зараз вымагаюць глыбокага роздуму і адпаведнага філасофскага настрою, сіціла адказаваць: “Не раней, як праз пяць гадоў, калі я пасталею, паразумнею...”

Вольга ШАКАЛЬ

З Богам на «Ты»

Сёння на перыферыі айчыннага пісьменства аўтар можа не толькі свабодна выдаваць кнігі за ўласны кошт, але і актыўна «прапагандаваць» сваю творчасць праз мясцовы друк. Асабліва, калі з'яўляецца супрацоўнікам той ці іншай рэдакцыі. А паколькі крытэрыі мастацкага ўзроўню ў правінцыі, як правіла, значна зніжаны, то на «паверхню» газетных палос часам успывае такое, што знойдзеш не ў кожным пасрэдным зборніку. Падобныя «перлы» атрымліваюць невялікі розгалас, звычайна абмежаваны вузкалітаратурным акружэннем, а часцей увогуле замоўчваюцца як праява бясспрэчнай бяздарнасці і графаманіі. І гэта з аднаго боку правільна. А з другога: далёка не мізэрныя тыражы мясцовай прэсы выносяць на чытацкі суд безліч халтуры, і шараговы падпісчык, пры азнаямленні са зместам любімага выдання, бездапаможна лыпае вачыма ад неразумення чагосьці важнага і неабходнага...

У Брэсцкай абласной газеце «Заря» Уладзімір Сітуха (між іншым, доктар філасофіі Міжнароднага інстытута інфармацыйных тэхналогій) друкуецца з заўзятай рэгулярнасцю (дзякуючы найперш свайму службоваму становішчу: ён намеснік галоўнага рэдактара). І гэта нармальна — такая ў яго работа: пісаць, каб іншыя чыталі. Але сярод публікацый ёсць невялікая доля так званай паэзіі і натхнёных артыкулаў пра духоўнае адраджэнне Беларусі, што само па сабе радуе. Не будзем спыняцца на аўтарскай публіцыстыцы і яе шматлікіх мастацкіх выдатках, пагаворым пра паэзію...

Метафара. Але якая! І тут жа здэклівае: «Зямлёю нос яшчэ натрэш». Або: «Напёр ў вайну мазолі робай, // Дык мо дзюўчыну падбярэш». Гэта як разумець?

А калі У. Сітуха піша пра тое, што, маўляў, старшыня, бывала, не прыходзіў далому, «каб болей нехта мог пажыць», то цэлую ноч праводзіш у здагалках, чым ён там займаўся: працаваў у саставе «хуткай дапамогі»?

І яшчэ некалькі штрыхоў да «партрэта» старшыні. Паводле аўтара, сваім прынышповым і няўрымслівым норавам ён шмат каму не падабаўся з чыноўнікаў, якія «дарэмна недзе смакавалі, // Бо не маглі яго ўкусіць...». Нібы тыя ненажэрныя палескія камары ды ядавітыя скарпіёны... Тым не менш: «У полі, лесе, у культуры // Сябе дае ён запрагчы». Няўжо нельга падабраць вобразы, якія б не выклікалі ў чытача ўсмешку?

Пакеім старшыню ў спакой і звернемся да маральна-этычных «рэзалюцый» У. Сітухі, якімі ягоны тэкст проста перанасычаны і ўяўляе сабою гэтакі кодэкс Чалавечнасці, своеасаблівы сляды хрысціянства з уласнааўтарскімі рэмаркамі і неабходнымі заўвагамі-ўдакладненнямі наконнт Вечнага:

*Пісаць не трэба людзям нервы,
Бярэце іх у спарышы.
Адны ва ўсіх у нас рэзервы —
У чалавечнасці Душы.*

І ў працяг тэмы:

*Тады і Бог, Алах і Буда
Памогучы, верце, як і мне.*

*І меней будзе ў нас бязбожных,
Бязмэтна здзіўленых рабят.*

У сучасных рынкавых умовах трывогу У. Сітухі аб захаванні Чалавека ў чалавечку ўспрымаеш абвострана. «Каб быў парадак на душы», лічыць аўтар, неабходна «любога верай абнавіць». Адсюль: «Падумаў дрэнна — сапрашай, // Аб добрым думай толькі», а яшчэ: «Нібы сябе любі самога, // Таго, хто моліцца з табой», «судзіць нікога не спяшы», бо «ўсе мы сёстры і браты»...

А сам У. Сітуха, змагаючыся, відаць, са спакусай дробнага падхалімажу, з гонарам і натуллівай апостальскай місіяй адзначае: «Бы крэпасць, сябе я бяру, // Узвышаючыся тым самым над смеццем чалавечых недахопаў. А школу жыцця аўтар прайшоў нялёгкаю: «Яшчэ ў дзіцячыя гады // Збіраў з падлогі ўпарта крошкі».

Чытаючы пра тое, як паэт падтрымлівае адраджэнне духоўнасці (а яна асацыюецца ў яго з будаўніцтвам царквы), верыш у тое, што аўтар знайшоў зусім не віртуальны кантакт з Усявышнім. Бо не можа таго быць, каб радкі «Бо там я з Богам гаварыў, // Мы ўсе пайшлі ад Бога...» з'яўляліся галаслоўнымі. У. Сітуха, напэўна, валодае сакрэтамі камунікабельнасці, якія дазваляюць дабрацца аж да пазавоблачных таямнічых быцця. Не зяртаючы ўвагі на тое, што ад сонца зрэдачас... «падае

доўгі цень...». Карціна апакаліпсічная... Няўжо аўтар забыў крапівоўскае: «Каб сонца засланіць, вухэй асліных мала»?

У. Сітуха, падводзячы рысу пад жывапісаннем «святога» старшыні, прыходзіць да неабвяргальнай высновы: «... Храм — практ душы Бядулі». Ні многа, ні мала. Тым больш, што пры гэтым ён застаецца звычайным калгасным старшынёй, для якога куды важней іншае, чым боская наканаванасць: «Мальба яго цяпер аб Хлебе. // Каб булкі выпелі ў цішы...». Двухсэнсоўна — затое неверагодна проста і шчыра, (па-сялянску) наіўна. Як і сказаная наўздагон напісанаму (у парыве бяздумнай душэўнай адкрытасці і ўласцівай аўтару раскамплікаванасці) унікальная фраза-рэквіем пра Бядулю і сябе самога:

*Загалдаць сёння не бяруся,
Чаго яшчэ натворыць ён.*

І новыя «шэдэўры» У. Сітухі ў абласной газеце (скажам, апошнія тэксты пра міліцыю, якою, паводле аўтарскага бачання свету, «з'яўняцца і ты. І вы. І ён. І я») гэта пацвярджалі. Аднак пра іх я ўжо гаворку весці не збіраюся. Сказана больш чым дастаткова пра тое, што ніякай мастацкай каштоўнасці і хоць бы мінімальнай вартасці для літаратуры не ўяўляе.

Замест апытыгчынага эпілога

Пакуль рэцэнзія рыхтавалася да друку, паэма У. Сітухі «Сповідзь пра Бядулю» выйшла асобнай кнігай — у малеўнічным афармленні, са шматлікімі фотайлюстрацыямі. Прадмову да яе напісала член Саюзаў беларускіх і расійскіх пісьменнікаў, Міжнароднай асацыяцыі пісьменнікаў і публіцыстаў Валяніціна Паліканіна. Вось вытрымкі: «Паэма выклікала ў маёй душы сапраўдную буру пачуццяў. Прачытаная аўтарам па тэлефоне, узмошненая энергетычна і эмацыянальна сілай яго голасу, яна прымусіла суперажываць і хвалявацца... Як глыбока пранік паэт у лёс сапраўднага Чалавека, як тонка адчуў яго, як палымяна ўзвысіў, як духоўна апеў! Ніхто ніколі лепш пра Уладзіміра Лявонцьевіча не сказаў і не скажа; гэта другі прыжыццёвы яму помнік, толькі нерукатворны... Надрукаваны варыянт твора, ведаю, быў для яго сапраўдным сюрпрызам... Слова Уладзіміра Сітухі — гучнае, моцнае, штармавое — перасячэ прастору і час і застаецца жыць...»

Я недаўменна гляджу на гэты тэкст одапісу і сваю рэцэнзію — і ў мяне проста няма слоў... Я літаральна прыбіты ўласнай літаратурнай нікчэмнасцю: не разабраўся ў геніяльным творы! Толькі аднекуль здалёк насцярожана шэпча голас у падтрымку: калі чалавек графаман, то гэта надоўга...

А пакуль, як піша абласная газета «Заря», «шкавыя творчыя сустрэчы з Уладзімірам Сітухам, у цэнтры якіх знаёмства з паэмай «Сповідзь пра Бядулю», прайшлі і праходзяць у калектывах Брэсцчыны».

Вось і прыйшла вясна! Жыхары нашага прыгожага горада раптам адчулі, што не хапае ў жыцці чагосьці новага і цікавага... Правільна зрабілі тыя, хто стаў пастаянным госцем разнастайных творчых імпрэз, якія вельмі часта праходзяць у памяшканні Дома літаратара. Новыя знаёмствы, вясёлы настрой, шмат добрых уражанняў — усё гэта падарункі толькі адной падобнай вечарыны! Але ж, агаваруся, застаецца нешта яшчэ. Напрыклад, зараз на маіх далонях ляжыць маленечкая кніжка.

Літаратурнае блазнерства

Калі ляпіш у самалёце ды глядзіш праз шкло ілюмінатара на нашу краіну, яна выглядае амаль гэтка ж. Нездарма на вокладцы назва: «Землякі, альбо Беларускія лімэрыкі». Чаму менавіта такі надпіс упрыгожвае кнігу? Чым адметны яе змест? Каб знайсці адказы на свае пытанні, звернемся да аўтара. Вітаем Андрэя Хадановіча!

— Па-першае, лімэрыкі — паэтычны жанр, выпрабаваны гісторыяй. Яны паходзяць з Ірландыі, з аднайменнага места Лімэрык, жыхары якога спявалі жартаўлівыя песні і слаборнічалі гэтакім чынам у бязглуздыцы. Яшчэ адна версія гаворыць аб тым, што першапачаткова лімэрыкі існавалі ў фальклоры, а пасля атабарыліся ў англамоўным красным пісьменстве:

— Вы ведаеце, хто з'яўляецца першым рэальным аўтарам у гэтым жанры?

— Так. Ім быў Эдвард Лір, які ў сярэдзіне XIX ст. напісаў «Кнігу бязглуздыц» — шэдэўр англійскай паэзіі абсурду.

— Што ўяўляла сабою кніга?

— Яна складалася менавіта з лімэрыкаў. Адметная рыса гэтых вершаў — спалучэнне неўтаймоўнай фантазіі і педантычнага захавання цвёрдых фармальнах канонаў. Гэта напісаная анапестам пяцірадкоўі, дзе першы, другі і пяты радкі даўжэйшыя і рыфмуюцца між сабой, а зрыфмаваныя паміж сабою трэці і чацвёрты радкі — на стапу карацейшыя. У першым радку звычайна называецца герой, яму папярэднічае эпітэтыўны прыметнік (найчасцей — нейкая недарэчная якасць, з якой і вынікае ўвесь далейшы нонсенс), ёсць таксама згадка пра населены пункт (найлепш, каб ён быў непрадуманым), назва якога і выносіцца ў канец радка і становіцца першым рымам. Засталыя радкі твора — лаканічны і смешны апавед пра абсурдны падзеі з удзелам згаданага героя.

Вось адзін з лімэрыкаў А. Хадановіча:

*У збуднелага шляхціца з Крэва
Ні гарэлкі няма для сутрэву,
Ні гуркоў, ні маслін,
Ані іншых раслін,
Акрамя геральдычнага дрэва.*

Аўтару «Беларускіх лімэрыкаў» падабаецца пісаць пра беларускія гарады і вёсачкі. Нягледзячы на тое, што вершы ў новай кнізе, як гаворыць сам Хадановіч, — гэта поўная бязглуздыца, бачна, што ён любіць сваю Бацькаўшчыну, з дапамогай мастацтва аддае даніну павагі шануюным землякам.

Акрамя пяцірадкоўяў, напісаных па традыцыях англійскага абсурду і адрасаваных усім аматарам паэзіі, географіі, а таксама тым, хто проста жадае пасмяяцца, у зборніку можна знайсці прадмову, у якой Андрэй знаёміць беларускіх чытачоў з амаль невядомым ім да гэтага часу жанрам — лімэрыкам.

Ён вельмі рана стаў аратым, —
Адчуў, што дыхае Зямля.
Абняў яе, нібыта брата,
І абдымае так штодня.

Ягор АСАЧУК

Марыя ВАЙТОВІЧ

Таіса БОНДАР

«Ідзеш — адступаецца страх...»

Зноў новыя вехі
На ўзбоччы стагоддзя...
Слязьмі або смехам
Жыццё нас праводзіць?

Урэшце, не важна,
Калі не спыняцца,
Памкнем адважным
Спрыяючы працы.

І працы, і сцезыцы
Паўз нічыя вербы...
Світае ва ўсмешцы
Далёкае неба.

Світае так ціха,
Так радасна-светла,
Што, здэцца, ўсё ліха
Агорана светам.

І сонца ўзыходзіць,
Каб змыць прамяням
Каросту стагоддзя,
Пражытага намі.

Спакойная радасць быцця,
Будзённая мужнасць змагання

За шлях свой, за новы прасцяг
Для думак, для стрэч і расстанняў.

Ужо не пужае мяжа
Пражытым акрэсленай волі
І лёгкім здаецца цяжар
Прынятае некалі долі.

Ужо не хвалюе лухта
Ілжывых ацэнак і плётак:
Усім, хто жыцця паспытаў,
Вядомы падзенні і ўзлёт.

І той, хто ўзятаў і лунаў
Над шляхам, над явай, над лёсам,
Не скажа, што зжыта віна
За зжатае лёсам калоссе,

Не прыме віну за віно,
Якое не перабраділа
У часе... І ў гэтым даўно —
Зарука спакою і сілы.

У часе згоды ці нязгоды,
У ковах смутку ці жуды,
Лячыцца характэвам Прыроды —
Унікнуць большае бяды.

Адзін пагляд, уздых палёгкі
Пры стрэчы з цішай трапяткой —
І зноў святло спадзеўкай крохкай
Асветліць змрок і непакой.

Адкрыецца, як сонца сцеле
На волкі мох палотны дня,
Як вецер аблачынку спеліць,
Каб пралілася цішыня.

Як ружа на плястках-крылцах
Гайдае мокрага чмяля
І ноч, якой палёт прысніцца,
На ружу дзівіцца здаля.

Набегла ў сціхла навальніца,
Зара падміргвае зары...

І што казаць? Аб чым журыцца?
Прымай — і дзякуй за дары!

Не помнячы, хто і адкуль
Аб новых няшчасцях скрыгоча,
Адольваць — адолець раку
У чорнай расколіне ночы!

Нішто не ўкарочвае шлях,
Ніхто не снуе перамогу:
Ідзеш — адступаецца страх,
Збаішся — наваліцца змога.

І стане падлічваць гады,
Пад'ёмы, адхоны, падзенні,
Якія не ўсім маладым
Адолець наяве ці ў сненні.

І што? Пагадзіўшыся з ёй,
Спыніцца, на ноч азірнуцца?
Не, не! Ужо лепш вышынёй
За крок ад зары захлынуцца!

Няхай на распеў жаўруку
Адаць сябе песня не схоча,
Адольваць — адолець раку
У чорнай расколіне ночы!

Дзень нараджаўся. Чэзлі цені.
Аднекуль чуўся ціхі звон.
Чакання срэбных струмені
Нязмушана ўплывалі ў сон.

У сон чаромхавай прысады,
У сон ракі, у сон душы,
Зачараванай срэбрападам,
Які не звон, а ноч тушыў.

І акрываліся пагоркі
Духмяным покрывам лясным.
І ў чыстай сіні гаслі зоркі,
І ў звоне раставалі сны.

Зямныя сны... Хвіліны цуду,
Народжанага ў кожным з іх...
Зноў у душы было бязлюдна,
А дзень гучаў, і звон аціх.

Дакука туманнага ранка
Не выспела ў сонечны дзень:
Прачнула, пела заранка,
А змрок пераходзіў у цень...

У цені! У дрогкія цені,
Набракля змрокам начы...
Паволі, па кроплях-імгненнях,
Світанак іх доўга тачыў.

І ўсё ж, не святло разлілося
У прастрані новага дня,
А шэрань, бы лета — на восень
Раптоўна прасцяг размяняў.

І шлях, што губляўся ў тумане,
І ветразь нябёсаў над ім,
Прымаючы ўдзел у падмане,
Дыміліся, сцэджавалі дым.

І п'янымі зданямі дрэвы
Блукалі па ўскрайку жыцця
Між летам і зменай павеваў
Вільготна-цяжкага лісця.

Ну, колькі можна, на "авось"
Разлічваючы, верыць,
Што спраўная зямная вась
Бясмерце нам намерыць?

За кругам круг. За годам год,
Між спёкаю і сцюжай,
Жывём спадзеўкаю, што род —
Народ! — нядолю здзюжыць.

І не, каб усвядоміць рух
Жыцця ў святле Сусвету! —
За векам век, за кругам круг
Пахіствае планету.

То ў цёмным змроку, то ў святле
Працягі патанаюць,
І хто ўтрымаецца ў сядле,
Ні час, ні шлях не знаюць.

Сяргей РАБЧУН

Да І...

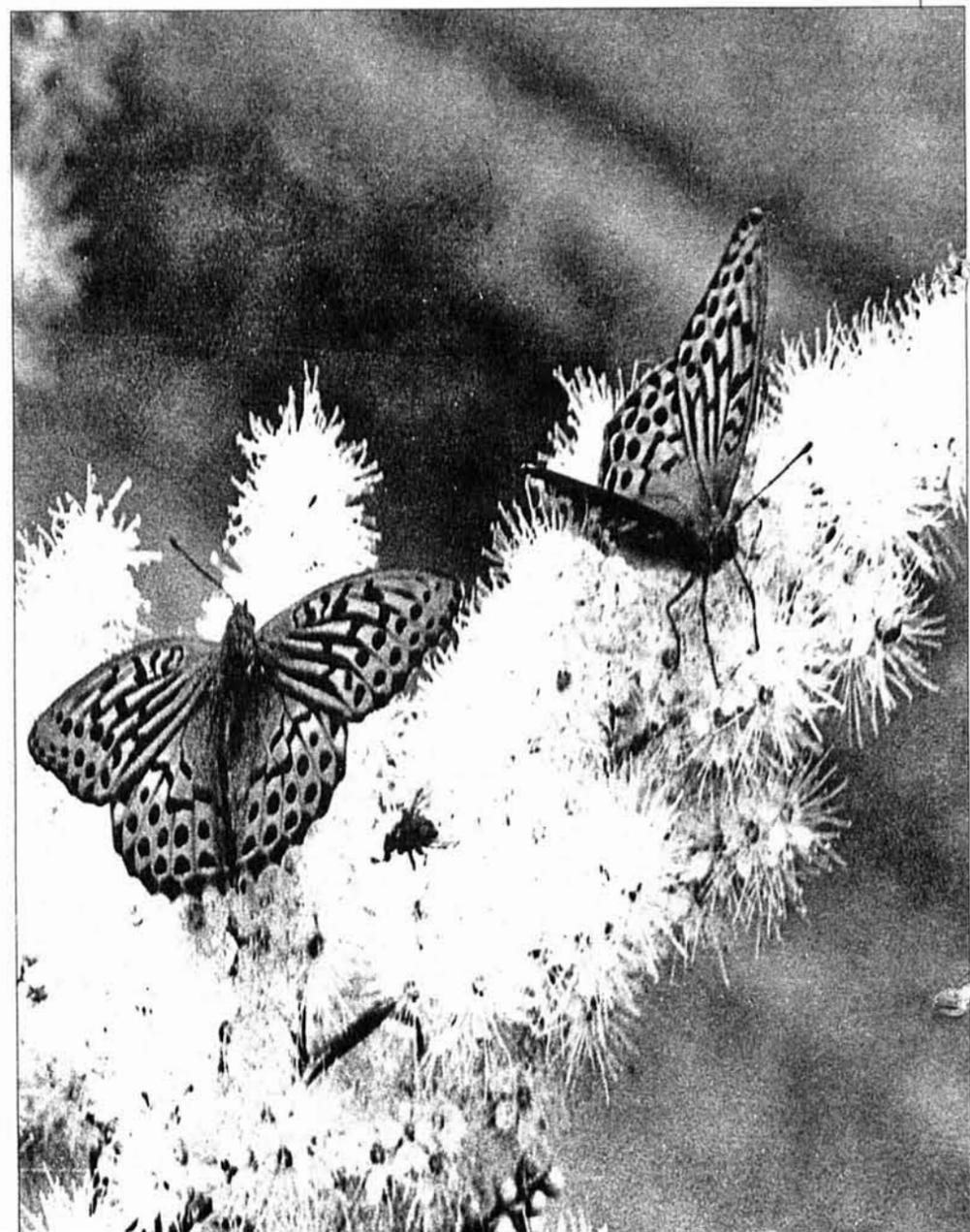
Ты толькі ў сне
да мяне
і прыходзіш,
як сум немінучы —
балючы-балючы;
маўчыш,
быццам слоў
для мяне

не знаходзіш,
і позірк адводзіш,
што чымсьці
засмучаны.
Я ўсё разумею,
душой адчуваю,
што значу яшчэ
для цябе штосьці,
значу...
Ды слоў зразумелых
дарэмна шукаю:
ўздыхаю бязгучна
і нема так плачу.

Вецер
пастукаўся
ў дзверы,

хмары прайшліся
па марам.
Ветру
няма ў мяне
веры,
веры няма ў мяне
хмарам.
Вецер
параненым
зверам
стогне, а хмары
ўсё плачуць...
Доўга
я верыў хімерам,
марыў сябе
перайначыць.
Жыў — быццам спаў,
а працнуўся,
ціснула сэрца
ад скрухі:
зноў я з вясной
размінуўся
ў гіблых вірах
завірухі.

Ты не побач,
не са мною.
Паміж намі —
ноч сцяною.
Стала ты
маёй віною.
Я віною
стаў тваёю.
Ты не побач,
ты далёка:
да цябе —
як да аблокаў.
А пад поўні
сумным вокам
і аблокам
адзінока.

Лёнік я шчыком недалюбліваў за тое, што ён занадта смазлівы, што надзімаецца пры дзяўчатах, і нават за тое, што рукі ў яго маленькія і зграбныя. Можна я раўнавагу ды зайздросціў, таму што перад Лёнікам дзяўчаты чырванелі ды апускалі долу вочкі? Але ж я і цяпер, пад старасць, упэўнены, што мужчына не павінен быць прыгажунам. І рукі ён мусіць мець буйныя ды жылаватыя.

Іван Мацеевіч быў з такіх, але зразумей я гэтую ягоную мужчынскую годнасць значна пазней, праз шмат гадоў пасля таго як шляхі нашы з ім разышліся назаўсёды. Ужо й патыліца мая пасівела, і лысіна заблішчэла нібы пашмальцаваная каровіным маслам, а чым далей, тым больш ён мне чамусьці ўспамінаецца...

А тады, у далёкіх сямідзесятых, я быў яшчэ зусім маладзенькім тэхнікам-геадэзістам, блукаў па беларускіх палатках з нівелірам і тэадалітам на плячах і разам са сваімі калегамі-таварышамі рабіў працу, пасля якой гэтыя спрадвечныя прасёлкі, а то і проста паліна, чыстае поле, пераўтвараліся ў бліскуючую асфальтавую шашу.

Людзі недасведчаныя блягаюць геадэзістаў з геалагамі — не... Геалагі, кажуць, знаходзяць золата ды нафту, каштоўныя камяні альбо жалезную руду, а мы ўсяго толькі мераем, дзе зямля вышэй, а дзе ніжэй, дзе грунт зрэзаш, а дзе падсыпаш, і як пройдзе траса, гэта значыцца, будучая дарога. Часам прастуе яна праз вёску, кароўнікі, могілкі, часам якія пабудовы варта і захаваш, не буршы, не зносіш...

Іван Мацеевіч тады яшчэ да свайго пенсійнага ўзросту не дажыў, але ўжо быў вестэрнам і я ўсё вылічваў, калі гэта ён, і дзе, паспеў нававацца так, што і ордэнаў з медалямі заслужыў, і дзюркі ў галаве ды ў баках атрымаў? Працу я такую меў: паглядзець у нівелір, "узяць адзнаку", перавесці тое, што ўбачыў на чалавечую мову і лічыць, лічыць... Разлікамі займаліся альбо ў дажджлівае надвор'е, альбо калі вярталіся са сваіх блуканняў далому, так што лічыць для нас тое ж самае, як і цягацца ў спякоту і ў мороз па палях з рэйкамі, вешкамі, мернымі лентамі і нават з сякерамі і драўлянымі калкамі, якія зваліся пікетамі.

І яшчэ ў нашай працы адна асаблівасць мелася — шмат падбіралі рознага прышлага люду: трэба ж было некаму ўсю гэтую процьму інструмента насіць-пераносіць, расстаўляць-разгортваць, бо праца геадэзіста — гэта ўвесь час перасоўванне наперад, наперад, наперад... На адным месцы нам няма чаго рабіць!

Тым сезонам у нас секлі калкі і насілі мерныя рэйкі два Валодзі, адзін толькі што выйшаў з турмы, а другі, падобна, у яе збіраўся. Нас гэта мала цікавіла. Іван Мацеевіч кожны дзень разлічваўся з імі гатоўкаю і баяліся толькі, каб яны не збеглі назаўтра без папярэджання, бо такое бывала і тады мяне, як самага малодшага, выпраўлялі шукаць якога-небудзь вучня-гультая, што прагульваў школу, альбо проста не хацеў кірпець над урокам.

Дык вось, той другі Валодзя, што на нашу думку збіраўся ў турму, быў маўклівы і вельмі злосны. Затое першы Валодзя чалавек балбатовы і смешна вымаўляў замест слова "амочы" — "амочы" і, на маю думку, рабіў гэтае скажэнне наўмысна. Але так яны адзін аднаго не любілі, і так былі непадобныя, што аднойчы "другі" Валодзя пабіў "першага": здаецца, за тое, што "першы" не тулы і не своечасова прынёс інструмент... Можна, за тое, а можа за што іншае...

Што за тэчыцца "штатных" супрацоўнікаў нашай партыі, дык акрамя Івана Мацеевіча і мяне, малодшага тэхніка, у нас працавалі яшчэ два інжынеры, Бора і Лёнік, а таксама Эльвіра, старшы тэхнік, і ўся яе работа зводзілася да таго, каб камандаваць мною: у іншым мяне пераканаць не мог ніхто. Цэлы дзень я толькі і чуў — "Зрабі тое!", "З'ездзі туды!", "А ці гатова гэтае?" І на ўсё ў яе было толькі адно абгрунтаванне: "А я ж старшы тэхнік!" "А я ж жанчына! Вы ўсе павінны слухаць жанчыне, бо жанчыне вы абавязаны жыццём!"

І з цягам часу заўважыў, што і Бора, і Лёнік такі падпадаюць пад яе ўплыў, і сапраўды вераць яе нахабнай агітацыі, толькі кожны па-свойму. Бора, чарнявы хлопец, у якога кучаравы валасы нібы клеіліся да чэрапа, сноўдаўся за ёю як здань, глядзеў лупатымі вачамі і маўчаў. Ён, мусіць, чакаў, што Эльвіра пакліча яго ўвечары ў вясковы клуб, альбо пацалуе. Хто ведае, што там варылася ў ягоным перагрэтым "амочыям" кумпале. Нічога такога і блізка не адбывалася, хоць Эльвіра ўсё вельмі добра разумела. Яна затое выкарыстоўвала Бору ў якасці кухоннага рабочага: "Вынясі вядро з памыямі", ды "Падатры падлогу"...

З Лёнікам было зусім інакш. Прыгажун

Лёнік пану сабе ведаў і добра ўмеў прыгажосць выкарыстоўваць. Ён рабіў выгляд, што гэтая "дзёлка" яму глыбока абцякавава.

Такое польскае слова мы завучылі тут, на мяжы Карэліцкага і Наваградскага раёнаў, дзе яшчэ сустракаюцца невялічкія хутары і

Ігар ВАЛАСЕВІЧ

НА ДАРОГА

Апавяданне

засценкі з палякамі, альбо правільней скажаць, з апалячанымі беларусамі, бо гэтыя сяляне акрамя двух-трох слоў нічога па-польску не ведаюць. Затое хлопцы пры сустрэчы вітаюць адзін аднаго ганарліва "чэсы!"

Іван Мацеевіч тут не раз ужо працаваў і неяк выказаў думку, што мясцовае "паліцтва" — гэта ўсяго толькі ўздзеянне касцёла на беларусаў-каталікоў. Тут нават ксёндз з мясцовых ужывае ў сваіх казаннях адразу тры мовы: беларускую, польскую і трасянку ўперамешку з рускімі словамі, часам скажонымі на немалевама які лад.

Але будынак касцёла быў вельмі прыгожы: высокі, стромкі, пацямнелай ад часу чырвонай цэглы, са спічастымі вокнамі... Ад яго так і патыхала векавою даўніною, нечым таямнічым і незнаёмым. Кожны дзень я праходзіў са сваім нівелірам каля ганка і каля Маткі Боскай, удэкараванай кветкамі, глядзеў на яе пафарбаваныя мясцовымі ўмельцамі шчокі і мне гэтае культывае збудаванне ўжо не падавалася чужым. А на пяты альбо сёмы свой праход нават нахіліў галаву ў знак прывітання пану ксёндзу, і мне падалося, што ён прыняў гэты мой пакорлівы рух за першы крок на шляху да прымірэння са святым касцёлам. Прынамсі, я ж не пляваўся і не кідаўся камянямі, як гэта рабілі некаторыя "актывісты" гадоў з трыццаць таму ў часы "пшэклентых балшывікув". І за гэта дзякуй!

28 жніўня здарыліся ў нас аж тры падзеі: ранаію перабраліся мы ў суседнюю вёску, а пад канец дня даведаліся, што Валодзя "друг" зноў пабіў Валодзію "першага". Расказаў пра гэта гаспадар кватэры, дзе мы навалі напярэдадні. І быў ён неяк узрушаны і нават абражаны, здаецца, якая яму справа, што два чужых чалавекі падрэпаліся, адзін другому кухталёў надаваў... Але ж:

— Ён у вас, аказваецца, зацяты маскаль, — так мужчына ахарактарызаваў Валодзію "друга". — Нашых не любіць, кажа, што мы ўсе "пшэкі", нарадзіліся за польскімі балотамі... А другі ваш работнік — тутэйшы. Глядзіце каб сваіх не назбіраў ды бойку не ўчынілі...

Іван Мацеевіч пачухаў патыліцу: "не хапала нам яшчэ нацыянальна-палітычных разборак." — прабурчэў ён і загадаў мне тэрмінова прывесці абодвух "пеўняў". Усё было б вельмі простым і зразумелым — выгнаць, не размаўляючы, і больш не ўспамінаць, але ж дзе ўзяць рабочых на іхняе месца? Праз некалькі дзён нават вучні з канікулу ў школу пойдучы, а студэнты, што адпачывалі ў бацькоў, бабуль і дзядуль таксама з'едуць хто ў Мінск, а хто ў Гродна... Такія ў нас была вечная праблема...

Ну, а пра трэцюю праблему ведаў толькі я адзін. Штовечар, калі пачынала ўжо змяркацца, я выбіраўся на Нёман да наглаўнога мастка, каб паглядзець на вадзе, астудзіць намуляныя нівелірам плечы.

І раптам... Пад схілам беражка, каля самага ўрэза вады, убачыў спачатку знаёмую Лёнікаву галаву, а потым і Эльвірыну сукенку. Яна ляжала ў Лёніка на каленях:

"Эге ж... Уцякай, братка, адсюль паціханьку, — падумаў я і на дыбачках, каб, барані бог,

не перашкодзіць каханкам, падаўся назад. — Маўчы, нікому не гавары, асабліва дурному Бору, бо яшчэ ўтопіцца альбо застрэліцца..."

Так і лёг спаць у той вечар са сваёю таямніцаю, якая для мяне тады была значна цікавейшая, чым прычына нянавісці паміж "пшэкамі" і "маскалямі". Ды яшчэ сэрца нібы камень абцяжарвала думка пра тое, што Лёнік жа жанаты, мае маленькую дачку, а Эльвіра добра пра гэта ведала, і ўсё ж...

А ранаію Іван Мацеевіч як заўсёды рабіў "развод", гэта значыцца, вызначаў на дзень заданні, хто і што павінен выканаць. Раптам ён паклікаў абодвух Валодзію і спытаў "друга", большага і здаравейшага, якога паміж сабою ўжо клікалі "маскалём":

— Адкуль ты, хлопца, паходзіш, дзе твая радзіма? — І сказаў ён гэта так мякка, з чуліваасцю, што гэты маўклівы і злосны чалавек купіўся на ягоную зглібінасць.

— Костромскіе мы, за Галіччам замечательны город Шарья есть, — адразу ж падаўся яму насустрач "друг" Валодзя. — Грибов, ягод у нас тьма, леса дремучие... А дальше Киров, а ещо дальше Пермь, а там уж и

совсем Урал будет... Велика Россия!..

Мы нават не чакалі ад гэтага бірука такой словаохвотлівасці. Іван Мацеевіч толькі хмыкнуў сабе ў вушы і раптам зусім іншым голасам падазваў Валодзію "першага", у якога пад вокам пераліваўся рознымі фарбамі здаравенны "фінгал", паставіў яго побач з таварышам і вырак:

— А ты, значыцца, "я былам вшэндзе-вшэндзе ды ешчэ двадзесьце вёрст за вшэн-дзе, я естэм тутэйшы поляк?"

Тутэйшы Валодзя, прыняўшы начальніцкі здэк за лагодны жарг, аскабіўся. Але Іван Мацеевіч не даў яму далей раззіпіцца:

— Калі яшчэ хоць раз даведаюся, што вы на работе жлукішце "чарніла", а потым адзін аднаму чубы сярэбіце, выганю ў той жа момант! У мяне не існуе ні "маскалёў", ні "пшэкаў", тут жыюць адны беларусы... Марш працаваць!

Так мудры Іван Мацеевіч на некаторы час вырашыў сваю кадравую праблему, а разам і канфлікт паміж тутэйшымі і кастрамскімі. Мы ж пайшлі кожны па сваіх справах.

І толькі зрабілі некалькі крокаў, як новыя праблемы, значна большыя, узніклі нанова, таму што, як казаў паэт "покой нам только снится".

У Івана Мацеевіча, як і ў кожнага начальніка геадэзічнай партыі, была так званая "сінька" — падрабязны план мясцовасці, дзе азначаліся нават асобныя збудаванні і працэрчалася плануемая дарога. Яна дзе сыходзілася са старым прасёлкам, дзе яго спрамляла, а ў іншых месцах ішла проста праз вясковыя хаты, хлявы і агароды. Гэта азначала, што ўсе яны планаваліся пад знос. Нічога страшнага, гаспадару выплаціць кампенсацыю, перанясуць пабудовы, некаторым дык гэта прыносіла толькі выгаду: разбураць старое ды спарэхнае і пабудуюць новае.

Быў на плане азначаны і касцёл, але на прастай паперцы ён выглядаў невыразным крыжыкам, а могілкі, якія ішлі адразу за ім, адсутнічалі зусім, не азначаліся і вялікае балота, што разлягалася за могілкамі. Стары шлях абыходзіў гэты комплекс вялікаю лукаю, а наш начальнік аддзела, якому падпарадкоўваўся таксама і Іван Мацеевіч, правёў тлустую лінію і праз касцёл, і праз могілкі, і праз балота, гэта значыцца, скараціў дарогу кіламетраў на пяць.

Начальнік быў чалавекам няпростым. Прозвішча ў яго Кудраваты, але паміж сабою мы клікалі начальніка інакш. Сэнс мянушкі азначаў "плахаваты", ды вымаўлялі тое брыдкае слова толькі мужчыны ў сваёй кампаніі, дый то на падлітку.

Паходзіў Кудраваты з горада Блажавешчанска, але не з таго, што на Далёкім Усходзе, а з Блажавешчанска Башкірскага і вельмі гэтым ганарыўся.

— Морозы у нас — не то что у вас, — казаў ён. — Вы — мочевой пузырь Советского Союза. Вас кто захочет, тот и захватит. Поляки вас захватывали, немцы — захватывали, и кто там ещё я не знаю... А зато про нас говорят — Совет поставил, Совет и снимет...

Кудраваты быў зацятым камуністам і

такім жа атэістам. Але з усіх "опіумаў" ён найбольш "злаўрэднаю" лічыў каталіцкую царкву. "Яна і вас захапіла, і да самых нашых межаў падабралася, ды лоб сабе расквасіла. Гэтая ксяндзюшчына — самы адчайны вораг рускага народа!"

Вось чаму ён аж захлынуўся ад шчасця калі Іван Мацеевіч выклікаў яго на месца і пачаў узгадняць варыянты далейшай прабіўкі трасы — прама праз касцёл, могілкі і балота, альбо ў абход, па старым шляху. Ездзіць так, як ездзілі нашы дзяды ды прадзеды. Іван Мацеевіч быў за старадаўнюю дарогу.

— Ды я жыццё сваё пакладу, лоб расквашу дзеля таго, каб зрабіць свой уклад у барацьбу з гэтай праявай заходняга імперыялізму...

Каб прадэманстраваць як і што ён будзе расквашваць, Кудраваты і сапраўды ўперся кудлатаю галавой у цагляны мур і нават некалькі разоў стукнуўся. Толькі не вельмі моцна, каб не было занадта балюча.

І я, і Бора, і Лёнік, і канечне ж, Іван Мацеевіч слухалі разважанні начальніка і, дзіўная справа, паміж намі нібы іскраю праскочыла аднолькавая думка: якімі мудрымі былі і на-

шы, і нашага начальніка продкі, калі давалі чалавеку спачатку мянушкі, а потым прозвішчы па якой-небудзь адной, найбольш адметнай рысе. Вельмі ж кудлатая галава была ў гэтага Кудраватага, ніякая сценка для яе не страшная.

Эльвіра ж у гэты час знаходзілася ў хаце, завіхалася вакол стала, каб дастаткова мелася на ім і закусіць і асабліва выпіць. Самыя каштоўныя думкі начальнік звычайна выказваў у сярэдзіне застолля.

Так Іван Мацеевіч і Кудраваты ні да чаго і не дагаварыліся, начальнік нават ставіў Івану Мацеевічу ў прыклад хрупчойскія часы, калі ў Гродне знішчылі фару Вітаўта, а Іван Мацеевіч казаў, што і самога Хрушчова пагналі з ганьбаю. Пад канец Іван Мацеевіч стамаўся і сказаў, што гэты касцёл з'яўляецца помнікам архітэктуры рэспубліканскага значэння, і ніхто ім, двум дурням, не дазволіць яго ламаць. Кудраваты не згадзіўся, што дурні два. Пасля гэтага яны абодва плонудлі сабе пад ногі і пайшлі піць гарэлку.

Мы-такі ўгаварылі Кудраватага адчапіцца ад касцёла, хоць вельмі багата пад гэтую справу было выпіта.

І тут нарэшце надыйшоў той шчаслівы момант дзеля якога мы столькі часу кірэчыліся і змарнавалі такую колькасць "гаручага". І здзейсніў гэты суд Бора! Вось ад каго мы не чакалі гэткага спрыту і розуму... Ён усё зрабіў проста: выклаў на заліты гарэлкаю стол звычайную, купленую ў краме карту двухкіламетраўку, прыблізна азначыў восемдзесят першы пікет і ўжо ад яго, прыклаўшы лінейку, правёў дарогу ўперад паміж двух азэрцаў акурат да наступнай вёскі. Пры такім варыянце і стары прасёлка, і асабліва злашчасны Анд-рэўскі касцёл аказваліся далёка з правага боку. А Бора, наліўшы Кудраватаму чарку бімбера, лісліва так паведаміў:

— Глядзіце, шанюны Яўлампій Анемпадывставіч, пракраты касцёл застаецца ў лесе, стары прасёлка ліквідуецца, а новая дарога прыйдзе ў населены пункт і звяжа яго з цывілізацыяй... Прагрэс! — Ён хітравата паглядзеў на Кудраватага і вызначыў, што той ужо зусім блізка да завяршальнай фазы сваёй вячэры. — Але самае галоўнае, што пра гэты варожы касцёл усе забудуцца. Ён сатрэцца з людскай памяццю і будзе вядомы хіба што спецыялістам ад архітэктуры. Калі няма дарогі — ніхто сюды не пойдзе... А спіранне варожага з людскай памяццю — найкаштоўнейшы спосаб ідэалагічнай барацьбы. Камуністычная партыя шырока ім карыстаецца...

Назаўтра Кудраваты з Іванам Мацеевічам узялі з сабою мяне і Валодзію "друга" і доўга хадзілі па трасе, вярталіся да восемдзесят першага пікета і вывучалі той адрэзак, які ўчора прапанаваў Бора. Кудраваты не столькі дзівіўся самой прапанове, колькі Борынаму мышленню:

— Гэта ж трэба! — раз-пораз ляскаў ён сябе па баках, — каб нешта знішчыць, трэба не разбураць, а схаваць, сцерці з памяццю, не паказваць... Нейкія ў вашага Боры мазгі незвычайныя... Я б да такога не дадумаўся...

(Заканчэнне на стар. 14)

«Я гэтым жыўу...»

Дзея за дзеяй...

Пэўна, стаць акцёрам Уладзіміру Мішчанчуку было наканавана лёсам. Нарадзіўся ён у вёсачы Валавель Брэсцкай вобласці, у вялікай сялянскай сям'і. Усе разам займаліся мастацкай самадзейнасцю, старэйшая сястра спявала ў царкоўным хоры. З дзяцінства Валодзію цягнула на сцэну, ён сам ладзіў «спектаклі» дома: танцаваў, спяваў, паказваў казачных звяроў. Сцэнай рабіўся куфэрак, які, дарэчы, быў і «акцёрскім гардэробам»: там матуля збэрагала святочныя кашчомы, адрэзы тканіны — усё гэта маленькі артыст выкарыстоўваў для сваіх «вобразаў». Грымам была сажа з грубкі. У школе таксама ставілі сцэнікі паводле матываў Гогаля, Някрасава, Пушкіна. Настаўнік фізікі дапамагаў з «дэкарацыямі»: фарбавалі лямпачкі ў чырвоны колер, на іх клаліся дровы і атрымоўвалася сапраўднае вогнішча каля школьнай дошкі.

Паступаць Валодзія вырашыў чамусьці ў медінстытут, у Гародню, кіруючыся тым, што большасць яго сяброў ехала менавіта туды: да вёскі роднай бліжэй. Але яму не пацінавала — прарвалі хімію. Што ж рабіць? Ехаць ў сталіцу! З вялікім чамаданам, хлебам і лустай сала ён выправіўся «заваёўваць» Мінск. Матулі сказаў, што едзе вучыцца на настаўніка, але сэрца аж трапітала ад шчасця: хутка ён стане акцёрам. Уступныя экзамены ў тэатральны здаў на «выдатна», абітурыенты ўжо віншавалі яго з паступленнем... Але Валодзію ўсё ж не прынялі: хлапечы ўзрост, парэкамендавалі прыехаць праз два гады.

Ён вярнуўся дадому. Але неўзабаве паехаў у Брэст, паступіў на танцавальныя курсы пры ДOME народнай творчасці. Хутка таленавітага юнака прынялі ў ансамбль танца «Радаць» пад кіраўніцтвам М. Пузанова. Выступалі нават у Маскве, у Крамлёўскім палацы. Праз нейкі час Уладзімір Мішчанчук стварыў свой калектыў у Драгічыне, з якім колькі разоў гастраляваў у Мінску.

Але ж тэатр як магнітам цягнуў да сябе. У 1964-м ён зноў прыехаў у Мінск... Экзамены здаў паспяхова, і здзейснілася даўняя мара — стаў студэнтам тагачаснага Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута. Так пачаўся новы этап у жыцці — поўны адкрыццяў. Першыя крокі ў спасціжэнні акцёрскага майстэрства, заняткі па сцэнічнай мове. Ён адчуваў сябе па-сапраўднаму шчаслівым! Усё спрыяла станаўленню маладога акцёра: творчая атмасфера, выдатныя настаўнікі, сябры, жаданне авалодаць усім дасканала і, канечне ж, каханне... Менавіта таму пасля заканчэння інстытута, замест таго, каб застацца ў Мінску, Уладзімір Андрэвіч «напрасіўся» ў Гродна, куды размеркавалі яго будучую жонку, актрысу Людмілу Кучарэнку. Там яны пабраліся шлюбам, там нарадзіліся іх дзеці, і менавіта з гэтым горадам у яго звязаны самыя светлыя ўспаміны. Зусім хутка ён стаў дырэктарам Гродзенскага тэатра (ці не самым маладым

Драўляная хатка. Вокны з фіранкамі. Дзіцячы голас: «Увага! Спектакль пачынаецца!». «Заслона» расхінаецца, і ў аkenца выгледвае мурзаты тварык... Маленькі акцёр, стоячы на вялікім куфэрку перад «гледачамі» з суседніх двароў, з амаль прафесійным артыстызмам, гучным голасам дэкламуе вершыкі. Праз колькі хвілін пераўвасабляецца ў цыгана ў стракатым адзенні, потым у казу... Шчырыя апладысменты і вясёлы смех дзяцей: спектакль спадабаўся!..

краіне — у 27 гадоў), і пачалося тое, што цяпер ён успамінае як сапраўдную школу жыцця. Акрамя таго, што даводзілася адказваць за будаўніцтва новага памяшкання для тэатра, увагі вымагаў і творчы стан калектыву, — усё каштавала бяссонных начэй, пастаянных стрэсаў. А ў душы ён быў больш акцёрам, чым дырэктарам, таму працягваў творчую дзейнасць і амаль дзесьці гадоў сумяшчаў гэтыя дзве прафесіі. Пасля завяршэння будаўніцтва тэатра, які, дарэчы, стаў адным з лепшых сярод абласных, Мішчанчук вырашыў (і сям'я яго падтрымала) пакінуць пасаду дырэктара і цалкам аддацца творчасці. А тут, як падарунак лёсу, — запрасілі ў Мінск, узначаліць кафедру майстэрства акцёра і рэжысуры Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Студэнты адразу палюбілі Уладзіміра Андрэвіча за дабыню, разуменне і талент. Натхнёная праца, мэтанакіраванасць, любоў да сцэны прынеслі станоўчыя вынікі: праз некаторы час ён стаў дэканам тэатральнага факультэта, дзе працуе ўжо амаль дваццаць гадоў.

«Вучу — і вучуся...»

«Настаўнік у мастацтве той, хто дапамагае табе стаць самім сабой», — працягваў Уладзімір Андрэвіч Міхаіла Святлова. — Безумоўна, кожны з маіх студэнтаў мае нешта сваё, патаемнае, асаблівае. Я ж імкнуся ўбачыць гэтыя патэнцыйныя магчымасці, раскрыць іх, даць ім жыццё!».

Для яго важна, каб з першых заняткаў студэнты дакрануліся да спрадвечнага, нека адчулі подых стагоддзяў, уявілі постаці таленавітых майстроў сцэны. Як ні дзіўна, педагог Мішчанчук разам з першакурснікамі абавязкова наведвае... могілкі, тая святая мясціна, дзе пахаваны знакамітыя акцёры, рэжысёры, дзеячы культуры і мастацтва, палітычныя дзеячы, каб адчуць вось гэтую ауру, каб у кожнага з'явілася жаданне пагартаць старонкі іх жыццяпісу.

— Без разумення мінулага — няма будучага, — перакананы Мішчанчук. І працягвае разважаць: — Акадэмія мастацтваў — гэта майстэрня, якая будзе «ўзлётную паласу», па ёй студэнты спачатку ідуць, потым бігуць і, нарэшце, узлятаюць у творчы свет. А як высока, як далёка?... Невядома... У мяне ёсць вучні, хто «проста вучыўся», а ёсць і «мае вучні» і, дзякуй Богу, іх значна больш. Усе яны апантанія, непасрэдна, улюбёныя ў тэатр.

Уладзімір Андрэвіч не чакае, пакуль вучні самі прыйдуць да яго. Вядома ж, што далёка не кожны, хто хоча паступіць у Акадэмію мастацтваў, з вёсчак, з маленькіх гарадоў, адважыцца паехаць у Мінск, не ўсе вераць ва ўласныя сілы. Таму праводзяцца рэгіянальныя конкурсы, пры дапамозе кіраўнікоў абласных і гарадскіх тэатраў краіны. Гэта — магчымасць убачыць абітурыентаў «дома», у звыклай для іх абстаноўцы. На маю просьбу параўнаць цяперашняе пакаленне моладзі з колішнім, Уладзімір Андрэвіч заўважыў, што ніякага параўнання не можа быць:

— Жыццё ідзе. Вялікі ўплыў на развіццё моладзі робіць тэлебачанне, Інтэрнет, усе гэтыя «зоркі» і «фабрыкі»... Маладое пакаленне прэсінгава і настойліва атрымлівае... кліпавую адукацыю. Адносіцца да жыцця і яго праблем часцяком павярхоўна, многім не хапае пазнання і аналітычнага розуму, і захавана чалавечую чысціню ў такіх абставінах складана. Я не кажу, што наша моладзь дрэнная, не. Час такі. Але я ўпэўнены, і на прыкладзе сваіх вучняў бацьку, што кожны чалавек — гаспадар свайго лёсу, і ніякі абставіны не сапсуюць яго ўнутраны

свет, калі ў ім ёсць пачуццё чалавечай годнасці, сціпласці і шчырасці. Я рады адбіраць будучыя творцыя ў нашу майстэрню (мы вядзем яе ўжо не першы год з майёй жонкай, артысткай Беларускага дзяржаўнага маладзёжнага тэатра Людмілай Кучарэнкай), безумоўна, ад прыроды адораных бацькамі і пацалаваных Богам!!!

На сцэне і ў кіно

Уладзімір Мішчанчук сыграў больш як сто роляў — на сцэне, у кіно і на тэлебачанні. Ён вельмі адказны чалавек і да кожнага свайго вобраза адносіцца так, нібы грае ў першы і апошні раз. Хаця працоўны дзень у дэкана тэатральнага факультэта БДАМ, заслужанага артыста, прафесара, мастацкага кіраўніка курса цягнецца да 2-х гадзін ночы і, вядома ж, ён, стамляецца, Уладзімір Андрэвіч лічыць, што запатрабаваны артыст — шчаслівы чалавек і не дарма топча гэту зямлю:

— Мы жывём адзін раз, і хочацца зрабіць як мага больш. Я адчуваю, што яшчэ ёсць тое, што можа здзіўніць мяне і маіх рэжысёраў, яшчэ наперадзе тая роля, у якой я скажу нешта новае сваім гледачам. Я гэтым жыву. Я, дзякуй Богу, у гэтым жыцці не губляю Веры, Надзеі і Любоўі...

Але, як і ў кожнага акцёра, у яго ёсць найбольш дарагія і блізкія вобразы, якія прыносяць радасць і задавальненне яго творчай душы: Альфрэд Дулітл з «Піпмаліёна» (Б.Шоу), пан Быкоўскі з «Паўлінкі» ды Максім Кутас у «Прымаках» (Янка Купала), Жукта — «Мілы чалавек» (К.Крапіва), Сімяонаў-Пішчык — «Вішнёвы сад» (А.Чэхаў), Кірыл Кісельнікаў у «Багне» (А.Астроўскі) і інш.

«Кіно — гэта справа шчаслівая, але даволі

ёра Самсонава ў чатырохсерыйным расійска-беларускім фільме «Безыменная вышыня» (рэжысёр В. Нікіфараў), ролю «артыста-дрэсіроўшчыка» ў дыпломнай рабоце Людмілы Дуброўскай «Дзікія звыры свету» (тэма: дзеці і вайна), ролю Капусціна («Лясная легенда»).

Антракты

Звычайна ў творчай асобы амаль не застаецца часу на дом і сям'ю, таму самымі лепшымі хвілінамі Мішчанчук лічыць тых, калі яны з жонкай Людмілай Пятроўнай вяртаюцца дамоў пасля спектакля ці заняткаў са студэнтамі. Некалькі месяцаў таму іх сям'я павялічылася: у дачкі Кацярыны нарадзіўся сын Нікан (жыў калісьці на нашай зямлі іканіпісец і мудрэц з такім імем). Дзядуля ўжо цяпер бачыць свайго ўнучка чамусьці вядомай асобай, палітыкам ці навукоўцам. Але справа не ў гэтым: галоўнае, каб ён вырас здаровым, сумленным, добразычлівым Чалавекам. Цяпер для Уладзіміра Андрэвіча свет закруціўся вакол маленькага Нікана: пра яго ўсе думкі, расповеды...

А яшчэ пра дачку Кацярыну. Ніколі не праміне заўважыць, што яна — музыкант, лаўрэат Міжнароднага конкурсу, працуе ў Маскве, у знакамітым аркестры «Новая Расія» пад кіраўніцтвам «расійскага Паганіні» — Юрыя Башмета. Класіка гучыць у іх дома, таму не было патрэбы пытаць, якой музыцы ён аддае перавагу: Моцарт і Бетховен, Вівальдзі і Шапэн...

У сына Андрэя — свая сям'я, дачка Дар'я ўжо 14 гадоў...

Гэта цудоўна, але калі-ніколі набягае сум, і хочацца слухаць мелодыі прыроды, асабліва вясной. Наўрад ці можна забыцца на песні жаўрукоў, шпакоў, клёкат буслоў. А выбрацца за горад няма часу, затое хаця б у думках «зазірае» на сваё Палессе. Башкоўскі кут і дагэтуль забыць не можа, таму сапраўдную асалоду яму дае простая вясковая ежа: шматок сала з часнаком, любіць драпікі з яечняй. «А ці можаце вы сам што-небудзь прыгатаваць?», — пытаюся. «Я нават не думаў пра гэта!» — смеецца Уладзімір Андрэвіч. — Каб быў час, можа, паспрабаваў бы, але, наогул, я не лічу сябе гаспадаром у доме, я нічога там не ўмею рабіць, у мяне і дачы няма. Я нейкі іншы, увесць час жыўу толькі тэатрам і акадэміяй. Гэта добра, што жонка мяне разумее і ўсё мне даруе, але, калі трэба, мы разам горы можамо звярнуць!»

Пра ісціны: простыя і вечныя

«Якую самую простую і разам з тым гадоўную жыццёвую ісціну вы паспелі для сябе адкрыць?», — спыталася я.

Ён доўга сядзеў, моўчкі курэў і не спяшаўся адказваць, напэўна, зноў перад ім прамільгнула ўсё яго жыццё. Але калі б выпала што-небудзь у ім змяніць, ён пакінуў

рэдкай», — сапраўды, колькасць фільмаў, у якіх здымаўся Мішчанчук, невялікая, але ролі вельмі цікавыя і запамінальныя: доктар Леў («Бабін Яр»), Васіль Іванавіч («Любіць па-руску»), Кшыштаф Радзівіл («Князьёна Соф'я»), Батыраў («Каменская»), Пётр Шалкін («Закон»), Канстанцін Клыкаў («Прызванне»).

Свой уклад у святую для кожнага чалавека тэму — гісторыю Вялікай Айчыннай вайны, мужнасці і подзвігу народа, неўміручай памяці нашчадкаў, у юбілейны год Перамогі ўнёс і акцёр Мішчанчук. Ён сыграў ролю ма-

бы ўсё так, як ёсць. Чаго хацець? Спраўдзілася яго дзіцячая мара, у яго цудоўная сям'я, 36 гадоў разам з Людмілай Пятроўнай; ён запатрабаваны ў сваёй прафесіі, яго любяць і паважаюць студэнты, разумеюць родныя і блізкія.

«Шчасце не ў тым, чаго ў нас няма, а ў тым, што мы — ёсць», — адказаў на маё пытанне цікавы і своеасаблівы творчы чалавек, настаўнік і бацька — Уладзімір Мішчанчук.

Ірына ГРЫГАН

За кожнай роллю — лёс

Зорка тэатра, святло якой працінае душы глядачоў... Бадай, такое параўнанне высноўваецца са шматлікіх рэцэнзій, артыкулаў, мастацтвазнаўчых нататак, у якіх прыгадваюцца-абмяркоўваюцца ролі, сыграныя народнай артысткай Беларусі Вольгай Клебановіч. Пафаснае параўнанне? Тады можна сказаць інакш: Актрыса, якая ўмее слухаць і пачуць душу. Душу сваёй гераіні. Душу сцэнічнага партнёра. Душу спектакля. Душу свайго глядача. Праз уменне слухаць і чуць ажыццяўляецца яе дар: іграць. Ствараць!

Створаны Вольгай Клебановіч дзесяткі яскравых вобразаў, амаль усе — у Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя М.Горкага, якому служыць яна без малога трыццаць гадоў (акцёрскі шлях пачынала ў Гродне). Яе нійўрымска-паліфанічная натура плюс дыктоўны прафесіяналізм ды вялікая працавітасць паспрыялі ўражліваму ўвасабленню такіх разнапланавых персанажаў ды характараў, як Дуняша ў “Вішнёвым садзе” А.Чэхава, Вольга ў яго ж “Трох сёстрах”, Жэня Камількова ў інсцэніроўцы апавесці Б.Васільева “А досвітку тут ціхія...”, Жазэфіна (“Ад’ютант-ША Яго Вялікасці”), Джэні, Полі ў “Трохграшовай оперы” (праз колькі гадоў — Сэлія ў “Оперы жабракоў”), Лушка ва “Узнятай паліне”, Марыля ў “Раскіданым гнязде”, Сцепаніда ў “Знаку бяды” (за стварэнне гэтага, па-быкаўску пранізлівага і пераканальнага, характара В.Клебановіч адзначана Дзяржаўнай прэміяй Беларусі).

Пералічваючы і ролі, і нацыянальныя ды міжнародныя ўзнагароды актрысы, зразумела ж, можна яшчэ доўга. Ды лепш за ўсе пералічэнні — простая універсальная парада: пахалдзіць на спектаклі ды нашоў (ці для кагосьці ўпершыню) перазнаёміцца з гераінямі, якіх увасабляе Вольга Клебановіч. Іх даволі багата ў сённяшнім рэпертуары тэатра імя М.Горкага. І, як вядома, зусім нядаўна далася яшчэ работа ў прэм’еры паводле “Дзядзечкавага сну” Ф.Дастаеўскага — інсцэніроўцы рэжысэра-пастаноўшчыка М.Абрамава. Феэрычная роля Мар’і Аляксандраўны (якая верхаводзіць правінцыйным “бамондам” і чыніць галавакружныя інтрыгі) дзякуючы акцёрскай ігры Вольгі Клебановіч, ды яшчэ ў дуэце з непараўнальным Князем — Аляксандрам Ткачонкам, робіць проста выбуховы эффект!

Прэм’ера спектакля “Дзядзечкаў сон” сталася бенефісам Вольгі Клебановіч у гонар яе юбілею. Пра “крутую дату” ведаюць усе. Толькі хто ж лічыць зямныя гады тэатральнай зоркі, поўнай творчай энергіі?

Лічаць яе ролі. Але вось тут і складанасць: роляў багата ды за кожнай — і лёс гераіні, і жыццё актрысы...

Лана ІВАНОВА

Фота А.Дзмітрыева

На здымку: В.Клебановіч у камедыі “Дзядзечкаў сон”.

З калекцыяй воінскіх абразоў з Веткаўскага музея народнай творчасці знаёмліся жыхары Гомеля, Магілёва, Віцебска. І вось выстаўку “Георгій Пераможца і ўсё святое воінства” змаглі пабачыць наведнікі Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі ў нашай сталіцы.

ваіны, застаўся толькі аклад. Адметнасць выстаўкі “Георгій Пераможца і ўсё святое воінства” ў тым, што яе экспанаты адлюстроўваюць не толькі тэму нябесных ваяроў, але і падзеі Вялікай Айчыннай вайны, прысвячаюцца яе ўдзельнікам. У адной з вітрын — ператвораная ў “газоўку” гільза, салдацкія кацялок і кубак, нават дзённік з рэгулярнымі

Заступнікі нябесныя

Георгій Пераможца, Барыс і Глеб, святы Міхаіл, Андрэй Страцілат... Ідучы абараняць радзіму, мужчыны перад абразамі звярталіся па дапамогу да нябесных святых ваяроў. Здаўна лічылася, што ад іх можна атрымаць заступніцтва пры здзяйсненні ратнага подзвігу.

На выстаўцы — не толькі абразы святых воінаў. У цэнтры залы — аброчны крыж, прыбраны мноствам выштых ручнікоў. Такія крыжы ставілі ля крыніц, на ўскраінах вёсак. З малітвамі звяртаючыся да Бога, да святых (вельмі часта выказвалася вялікая просьба-спадзяванне, каб хутчэй прыйшлі з ваіны жывымі сыны ды бацькі), людзі нібы прыносілі аброк, пакідалі на крыжы свой дар.

У экспазіцыі прывабляе ўвагу і аброчная свечка, якая выконвала падобную функцыю (у сялянскай хаце яе ставілі заўсёды побач з абразамі). У дар свечцы вясцоўцы прыносілі ручнікі, даматканьы палотны і нават шылі на яе адзенне. Раз на год аброчную свечку ўрачыста пераносілі з адной хаты ў другую. Цікава, што падчас навуковай экспедыцыі супрацоўнікі Веткаўскага музея знайшлі свечкі, на якіх было больш як дзесятак аправаў.

Шмат якія абразы, прадстаўленыя на выстаўцы, даўно адрэстаўраваныя. Але да некаторых не дакралася рука сучасных майстроў, бо гэта — сведкі трагічных падзей Вялікай Айчыннай. На адным з абразоў, напрыклад, — сажа, што засталася пасля пажару. А “Спас нерукатворны” прабіты асколкам фашыскага снарада. Ад яшчэ аднаго абраза, што гарэў у агні

запісамі падзей. А пачынаецца экспазіцыя раздзелам “Туляюць хлопчыкі ў вайну”. Тут побач з алавянымі салдацкімі — дзяржанне драўлянай меча XII стагоддзя. А яшчэ — малюнкi сучасных дзяцей...

Ігар ПЯТРОЎ
Фота аўтара

«Чорная быль» у Чырвоным касцёле

У мінскім касцёле святога Сымона і святой Алены адкрылася выстава карцін Ірыны Новікавай. Яе назва — “Чорная быль” — неакідае пытанню наконт галоўнай тэмы.

Я прыхаў на вернісаж раней і трапіў на няздэльную святую імшу. Не чакаўшыся яе заканчэння, спусціўся ўніз па вінтавай лесвіцы і апынуўся ў выставачнай зале. Агледзеўся.

49 карцін, большасць іх выкананая ў цёмных фарбах, што адпавядае назве выставы. Як мастака-аматара мяне ўразіла ідэальнае пачуццё светлаценно на малюнках Ірыны Новікавай. Але перш за ўсё звярнулі на сябе ўвагу сюжэты. Вось рэчка, лес і неба — словам, краявід, які мы ўяўляем, калі думаем пра Беларусь. А шэрыя дрэвы, хворыя людзі і ахопленнае пажарам наваколле рэзкім кантрастам намаляваныя на другой палове той самай карціны. А ці не так ў жыцці? Сёння жывём пыпяваючы, а назаўтра — вайна, эпідэмія... Гледзячы на гэтыя карціны, я яшчэ раз уцяміў, што жыццё недаўгавечнае, а галоўнае — зменлівае і непастаяннае. Рэдкія малюнкi, якія адлюстроўвалі спакой і некрунутаць навакольнага свету, давалі надзею на лепшае і нібы гаварылі: “Не ўсё яшчэ згублена”.

Прачнуўшыся ад сваіх думак, я заўважыў дзяўчыну непалёк ад сябе. Яна і была аўтарам карцін, якія я разглядаў. Ірыне Новікавай семнаццаць гадоў, а маляваць пачала ў два. Пятнаццаць гадоў практыкі зрабілі сваю працу: выбар колераў, кампазіцыя, тэхніка — усё прадумана да дэталю. Паводле слоў Ірыны, тэма экалогіі прывабляе яе, бо хаця тэма не вельмі папулярная ў мастацтве, але важная і актуальная. І амаль 50 карцін яна малявала на працягу двух гадоў.

Калі я скончыў размову і аглядаў малюнкаў, напэўна, скончылася і святая імша, у залу пачалі ўваходзіць людзі. На многіх тварах я бачыў захапленне і здзіўленне — што ж, выстаўка насамрэч варта, каб яе ўбачыць.

Алесь КІРЫКОВІЧ

Пайшла з жыцця народная артыстка СССР і Беларусі Аляксандра Клімава

13 мая не стала народнай артысткай СССР і Беларусі Аляксандры Клімавай. Яна памерла на 84-м годзе жыцця. Аб гэтым паведамлі карэспандэнтку БЕЛТА ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Максіма Горкага, у якім больш за 40 гадоў служыла Аляксандра Іванаўна.

Развітанне з актрысай прайшло 16 мая ў тэатры імя Горкага. Пахавана Аляксандра Клімава на Усходніх могілках па Маскоўскай шашы.

Вялікая драматычная актрыса Аляксандра Клімава “выходзіла на сцэну, каб тварыць, каб сэрцы біліся часцей, а душы становіліся чысцейшымі”, адзначаюць яе калегі. Яна сыграла больш за 80 галоўных роляў класічнага і сучаснага рэпертуару ў п’есах Уільяма Шэкспіра, Льва Талстога, Міхаіла Лермантава, Максіма Горкага. Яна знялася таксама ў фільмах “Карацін”, “Таму што кахаю”, “Уся каралеўская раць”, “Атланты і карыятыды” і многіх іншых. Рэпертуар Аляксандры Іванаўны называлі каралеўскім, а яе — Каралевай тэатра.

Заслугі актрысы ў мастацтве дастойна адзначаны дзяржавай — ордэн Леніна, ордэн Працоўнага Чырвонага Сцяга, ордэн Дружбы народаў, медаль Францыска Скарыны, дыплом і прызы за лепшыя жаночыя ролі.

Галіна Куляшова

10 мая 2005 г. пайшла з жыцця Галіна Рьгораўна Куляшова, вядомы беларускі музыказнаўца, доктар мастацтвазнаўства, прафесар.

Таленавіты даследчык, аўтар прац па пытаннях нацыянальнай оперы, кантаты і араторыі, яна пакінула значны след у айчынным мастацтвазнаўстве. За ўдзел у выданні “Музычны тэатр Беларусі” яна атрымала Дзяржаўную прэмію Рэспублікі Беларусь. Шмат гадоў Г.Р. Куляшова працавала ў Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, а потым у Інстытуце мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Г.Р. Куляшова была таленавітым даследчыкам і мудрым настаўнікам, душэўным і чуйным чалавекам. Яна заўсёды карысталася вялікім аўтарытэтам у сваіх калег па працы і шматлікіх вучняў. Светлая памяць аб ёй назаўсёды захавецца ў нашых сэрцах.

Калектыў ДНУ “ІМЭФ імя К. Крапівы” НАН Беларусі.
Рэктарат Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.
Савет па абароне дысертаций Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі.

Міхаіл Аляксандравіч Шолахаў (24.05.1905 — 21.02.1984) адзіны з “афіцыйных” класікаў савецкай літаратуры быў уганараваны Нобелеўскай прэміяй у галіне літаратуры — і найперш як стваральнік эпохальнага палатна, прысвечанага лёсавызначальнаму перыяду ў гісторыі рускага народа. “Ціхі Дон” пісаўся на працягу дванаццаці гадоў (1928—1940) і стаў, па агульным прызнанні, лепшым творам празаіка. (Ён жа спарадзіў і так званое “шолохаўскае пытанне” — клубок здагадак і чутак наконт аўтарства эпопеі; зрэшты, камп’ютэрны тэксталагічны аналіз з вялікай доляй верагоднасці засведчыў, што аўтарства належыць М. Шолахаву.)

Між тым, дэбютаваў празаік апавяданнем “Нахабнічак” у 1925 годзе; “маленькім шэдэўрам” называюць даследчыкі і другі яго апавяданне — “Лёс чалавека” (1956—1957). Думаецца, вялікім пісьменнікам Міхаіла Шолахава зрабіла ўсё ж не “вялікая форма”, але вялікі талент злучаць “дробнае” з “эпахальным”, суадносіць асобныя праблемы і законы быцця, нарэшце, вера мастака ў магчымасць прымірэння чалавека са светам — і з самім сабою.

Рэдакцыя

ми руками вершают свои дела”, — хваляваўся Рыгор, што “захворал тоской”; у яго “сердце пришло в смятении” і “помутилось в голове”.

Падзронныя адносіны да розуму — бясспрэчна, архетып, і ў падобнай якасці з’яўляецца багаццем не толькі “дрымучай” Расіі, але і астатняга, надзвычай абазнанага ў філасофскіх адносінах свету. Шолахаў паказаў сябе пісьменнікам сусветнага ўзроўню. Невыпадкова Рыгорка трапляе ў нечаканы і ганаровы для сябе кантэкст: яго не без падстаў называюць Гамлетам XX стагоддзя.

Словам, “душэўнае” імкненне да ілюзорнага выйсця з трагічнай пасткі і ўпартгае незаўважанне святла думкі — і ёсць рускі

Mikhail Sholokhov

Самы рускі раман

татар рускага шляху, раняе паэтычную слязіну. “Мелеховский двор — на самом краю хутора. Ворота со скотиньего база ведут на север к Дону. Крутой восьмисаженный спуск меж замшелых в прозелени мелеховых глыб, и вот берег: перламутровая россыпь ракушек, серая изломистая кайма нацелованной волнами гальки и дальше — перекрывающее под ветром вороненой рябью стремя Дона. На восток, за красноталом гуманных плетней, — Гетманский шлях, пыльная проседа, истоптанный конскими копытами бурый, живущий придорожник, часовенка на развилке; за ней — задернутая текучим маревом степь. С юга — меловая хребтина горы. На запад — улица, пронизывающая площадь, бегущая к займищу”.

Перад намі — добра асвойтаная вечнасць. Выкшталцёны тупапіс у спалучэнні з арыгінальнай метафорыкай ды лексікай надаюць ліраэпічнаму зачыну аскамісты каларыт. Стрыманы, размераны сінтаксіс быццам “гасіць” палкую трапяткую інтанацыю. Яшчэ нічога не адбылося. Але ўжо адчуваецца, што на гэтым акрайчыку Зямлі будучы разгортвацца сусветнай значнасці падзеі.

Па сутнасці, мы маем справу з вершамі ў прозе. Ды лірычнымі сродкамі эпопею не створыш. Неабходныя яшчэ тыя паэтычныя элементы, што прыстасаваныя ў мастацкіх творах дзеля перадачы пераважна думкі. У першую чаргу — расстаноўка персанажаў, сюжэт, прадметныя і моўныя дэталі, не кажучы пра чыстую “рэфлексію” герояў.

Перш чым змясціць Рыгора Мелехава між дзвюх светапоглядных, дакладней, ідэалагічных праўд, чырвонай і белай, аўтар-апакаліптык прымушае Рыгоркава сэрца разрывацца паміж “грахоўнай”, а таму неадольна прывабнай прыгажосцю Аксінні Астахавай (сапраўды, “красна дзеўчына”) — і ўвасабленнем чыстай (белай), беззаганнай дабрачыннасці, “чыстай унутранай прыгажосці” Наталіі Мелехавай. Калі ты казак, і ў табе грае кроў з малаком, і любіш ты жыццё ды каханне — як супраціўляцца чарам “крупного, полного тела” Аксінні ды “пухловатых”, “чуть вывернутых губ”, ды “попыма черных глаз”? Аксіння не проста “распрочерт”-баба, але стыхія, непасрэдны працяг прыродных сіл і чар. У “ленивой волны” і “студеных ключей” (тых самых, “содна меня, тиха Дона”) — гл. эпіграф) шыкала і сама Аксіння паратунку ад поэзія горкага кахання, што цвіце “не лазоревым альым цветом, а собачьей бесилой, дурнопьяном придорожным”. У рамане многае “запаралелена” з прыродай, і Аксіння нават не вылучана з яе.

З другога боку, калі ты мужчына, надзея і падмурок, ці можаш ты вераломна адрываць маці сваіх дзяцей, разбурыць дом і сям’ю, легкадушна замахнуцца на векавыя казацкія лад і традыцыі?

І Рыгорка заблытаўся — не таму, што не ведаў, чаму аддаць перавагу, не таму, што не мог разабрацца, дзе больш справядлівасці, а таму, што душа яго здолела змясціць адносна праўду розных стасункаў. Ён разумее, што павінен зрабіць, і разам з тым востра адчуваў: ахвота горай за прыму. Рыгор пацярпеў за-за шырынні натуре. Звузіць бы Рыгора Панцялеевіча дзеля яго ж жыццёвай устойлівасці — дык жа на “вузкім” эпопею не створыш.

Жывучы з Наталіяй і кахаючы Аксінню, ён зноў трапляе ў сітуацыю, калі лобы выхад з яе меў бы надзвычайны для яго ахва-

ры. Вось геніяльна адчутая мадэль: і ў Аксінні, і ў Наталіі было тое, без чаго Рыгор не мог жыць напоўніцу; аднак сумясціць іх — азначала асудзіць сябе на невыносныя пакуты, бо натура вымагала сумяшчэння супрацьлегласцяў і адначасова не прымала скандальнасці іх сумяшчэння.

І Рыгорка чыста па-руску выходзіў са становішча: кідаўся з агню ў полымя. Ён быў асуджаны на катастрофу таму, што імкнуўся быць сумленным у сітуацыі, дзе так ці іначай быў бы злачынцам. Вар’яцтва першабытна шчырых славім...

Для рускай свядомасці чырвоныя і белыя (ці, скажам, Расія — казацтва) непазбежна павінны былі з’явіцца, уласна, яны былі заўсёды — на сацыяльна-псіхалагічным і адначасова побытавым, “лакальным” узроўнях. А тут сацыяльна-палітычная стыхія і катастрофа “чырвонага кола” абрынуліся нібыта раптоўна, быццам немагчыма. Вось калі б Аксіння не была замукам... Вось калі б не было першай сусветнай вайны... Вайны б не было, а куды дзенеш менталітэт рускіх, што склаўся да гэтага часу менавіта ў такім дыялектычным дысбалансе, што бачыў свет божы ў бела-чырвонай геме?

“Ціхі Дон” — пра вечнае, пра рускае як такое. Дарчы, башохна Дон — гэта і метафара рускай натуре, то неўтаймоўнай, то пяшчотнай, то паважнай, зманліва “ціхай” і, што б там ні было, невычарпальнай і неспусташальнай. Падзеі эпопеі адбываюцца на Доне, на дне душы. Не будзем разбіраць чырвона-белую аргументацыю. Любая асобна вылучаная ідэалогія самадастатковая для яе апалагетаў і загання (відавочна!) для ворагаў. У чужым воку былінку — гэта пра ідэалагаў. Важна, не чья ідэалогія стала больш сапраўднай (не забудзем: мы маем “незаўважную” перавагу меркаваць з адносных нетраў гістарычнай перспектывы), а тое, што Рыгор чуйна ўлоўліваў галоўны імпульс, *праўду* “чырвонай” ці “белай” мадэляў свету. Ён не мог абвергнуць праўду ні першых, ні другіх — хача выдатна бачыў крывавае “выдаткі”, якіх не хацелі бачыць гарачыя галовы з артадаксальных непрымірных. Ён быў “на грани в борьбе двух начал, отрицая оба их”. Натуральна, і тыя, і другія абвінавачвалі яго ў неспаслядоўнасці: “Ты на холостом ходу работаешь. Куда ветер, туда и ты, как флюгерок на крыше. Такие люди, как ты, жизнью мутят”. Як і ў выпадку з Наталіяй ды Аксінняй, ён стаўся сваім сярод чужых, чужым сярод сваіх. Лішні. Праўда адных не адмяняла для яго праўду другіх. Ніякварта з яго атрымаўся рэвалюцыянер. Наўкрута ізноў ён быў вінаваты: “Она, жизнь, Наташка, виноватит...”; “Неправильный у жизни ход, и, может, и я в этом виноватый...”

Па вялікім рахунку, у гэтых пошуках праўды адлюстраваны супярэчнасці разумнага і душэўнага падыходаў, філасофскага і ідэалагічнага, рацыянальнага і ірацыянальнага, свядомасці і псіхікі. Рыгор, будучы класічным маргіналам, аказаўся разумнейшы, чым тое трэба было для выжывання, але не настолькі, каб самастойна разблытаць клубок сацыяльна-палітычных, ідэалагічных і ўласна псіхалагічных супярэчнасцяў. Для выжывання неабходная была альбо псіхадэалагічная браня, альбо інтэлектуальны, філасофскі панцыр. Ён быў пазбаўлены і першага, і другога, што і абумовіла чыста рускі комплекс — недавер да розуму. “Спутали нас ученые люди... Господа спутали! Стренижили жизнью и наши-

шлях. Рыгор Мелехаў — прысуд і апраўданне яму. Прысуд — бо згаданы шлях не можа не прывесці да катастрофы, логіка казацкага Гамлета, што “каламущіць жыццё”, вядзе менавіта да яе. Апраўданне: які ж цэльны кавалак самабытнасці, не сапсаванай цывілізацыяй, колькі стыхійнай высакароднасці і чалавечнасці ў душах гэтых рускіх (нягледзячы на звераватасць і “агеньчык бессэнсоўнай жорсткасці ў вачах”)?

Бо чаму ў Расіі сталіся магчымымі спачатку рэвалюцыя, а потым і грамадзянская вайна? Бо тое Рыгоркаў, бессвядомы спосаб вырашэння супярэчнасцяў. У “Ціхім Доне” выведзены дзве вайны: першая сусветная і грамадзянская. І ў грамадзянскую “гэтыя рускія” біліся з вялікім азартам і шаленствам. Самазнішчэнне — уволю. Найгоршым ворагам для сябе сталі яны самі. “Война все из меня вычерпала. Я сам себе страшный стал...”. Апраўданне — і прысуд Рыгору.

Тыя рускія праблемы, якія нажыў Рыгор (і сам, і воляю гістарычных абставін), можна і нават варта вырашаць ужо не рускім шляхам. Каб выжыць, Расія мусіць рушыць па шляху прагматызму і здаровага цыннізму. Сутыкаемса з ракавым нюансам: ісці шляхам цынніка — не азначае стаць цыннікам. Тэ-арэтычна тут ёсць шанец, нейкі трэці шлях (які, па сутнасці, можа быць толькі мадыфікацыяй агульнага, “разумнага” шляху). Але тое праблема практыкі, а не рыторыкі. Трэба выжываць. Тады можа здарыцца, што Рыгор Мелехаў — развітанне з маладосцю нашай, наватна занатаваны партрэт юнацкай рускай ментальнасці.

(Дазволім сабе адступленне, каб падвесці вынік. Вядома: паскрабі рускага — знойдзеш татарына. У мелехаўскім выпадку казацка кроў скрыжвалася з турэцкай. Рыгор, па словах адзінакроўнага брата, “в батину породу выролдился, истованный черкесюка”. Навошта было самага рускага персанажа самага рускага рамана рабіць “Туркам”, “чаркасюкам”? Як ні дзіўна, гэта вельмі па-руску. Азіяцкі пачатак не толькі арганічна спалучальны з рускім, але ён якраз і падкрэслівае рускасць: палкасі, безразважнасць, прамерную эмашыінасць. Адметны рускі аказаўся тыпова рускім).

Калі мы ўжо загаварылі пра тыпы і архетыпы, зазначым, што тып Мелехава схільны да культурнай эвалюцыі па дзвюх лініях.

Першая (умоўна пазначым яе як “усходнюю”): на шырокую душу накідваецца ўціхамірвальная кашуля глыбокага ды ўчэпістага розуму. Атрымаем залатую і мала жыццяздольную, але выключна прывабную ды цікавую пароду “лішніх” людзей, рэфлексуючых сузіральнікаў, уганароўвае якую тып, бліскуча выведзены А.С. Пушкіным у “Яўгеніі Анегіне”. Мелехаў — гэта, так бы мовіць, народны варыянт Анегіна і трагічнага Гамлета.

Другая (заходняя) лінія: уявім сабе звужанага, прагматычнага Рыгора Панцялеевіча, бесстароннага ўзорнага гаспадара — Дон, перасохлы і абмялелы, акуратна ўціснуты ў дагледжаныя і акультураныя беражкі.

Рускі, натуральна, аслупянее перад ашаламляльнасцю дзвюх праўд, ды, бадай, так і застаецца Рыгоркам.

Ды ці можна застацца на век юным? Вось у чым пытанне...

Анатолий АНДРЕЕВ

У 1989 годзе была адменена адзіная школьная форма старога ўзору. З таго часу фактычна ўсе вучні пачалі насіць адзенне, якое не рэгулявалася ніякімі мяжамі агульнага стылю. Кожны выбіраў тое, што яму больш падабалася. Каб нейкім чынам выправіць становішча ў школах і гімназіях, па ініцыятыве ўпраўлення і ўстаноў адукацыі Міністэрства адукацыі РБ правяло апытанне шырокага кола грамадства.

Педагогі, вучні і іх бацькі адказвалі на пытанні: ці патрэбна сёння ў школе адзіная форма, ці жадаюць дзеці апранаць адзенне дзелавага і спартыўна-дзелавага стылю? Дарэчы, яго будуць прытрымлівацца спецыялісты падчас падрыхтоўкі новай школьнай вопраткі. За новаўвядзенне выступіла каля 85 працэнтаў настаўнікаў, 50 — вучняў і больш 66 працэнтаў бацькоў.

Нагадаю, што старая форма не мяняла свайго аблічча з 1948 года. Усе мы памятаем карычневыя сукенкі з белым і чорным фартурамі, у якія апраналіся дзяўчынкі, а таксама цёмна-сіні касцюм з блакітнай кашуляй і бе-

адлюстроўваюць, напрыклад, колер школы. Дарэчы, ён існуе разам з яе гімнам і песняй. Так, у англійскай адукацыйнай установе вучань абавязкова павінен апранаць уласціваю менавіта ёй традыцыйную форму. І ён ганарыцца тым, што адрозніваецца ад іншых вучняў. Дарослы чалавек сам разумее, што трэба апрануць на працу, у адпачынак ці ў гасці. Выдатна, калі нашы вучні пачынуць разумець гэта яшчэ з пачатковай школы.

Адначу, што на Беларусі ўжо існуе шмат школ новага тыпу, якія вызначаюць сваю вопратку і яе стыль. Калі такое новаўвядзенне прадугледжваецца для ўсёй установы, афармляецца мэтанакіраваны заказ, згодна з якім усе вучні носяць форму і тым самым не парушаюць свае ўласныя традыцыі. Напрыклад, у Барысаве адна з школ пастаянна заказвае форму старога ўзору. «Такі заказ — адзіны ў рэспубліцы, — расказвае Святлана Аркадзьеўна. — Акрамя таго, у такіх абласных цэнтрах, як Гомель і Гродна, гімназіі заказваюць адзіную школьную форму».

Падчас вывучэння сусветных тэндэнцый

«Дзелавыя» школьнікі

супрацоўнікі Міністэрства адукацыі пазнаёмлі з імі ўсе рэгіёны. «Важны крок — стварэнне каардынацыйнага савета, — лічыць Святлана Прастакова. — У яго склад увайшлі прадстаўнікі Міністэрства адукацыі, Міністэрства гандлю, «Белкаапсаюза», аблвыканкамаў, Мінгарвыканкама, прамысловых гандлёвых арганізацый. Мы прыйшлі да высновы, што ў працэсе ўвядзення новай школьнай вопраткі абавязкова павінны прымаць удзел прадстаўнікі Беларускага нацыянальнага цэнтра моды». Таму адно з пытанняў, якое абмяркоўвалася на каардынацыйным саветах, — была адпаведнасць школьнага адзення сучасным тэндэнцыям моды. Разам з тым, выказана пажаданне, каб вопратка была айчынным вытворчасці, камфортнай і зручнай. Вынік першага пасяджэння — размяшчэнне ўзору школьнай формы, распрацаваных у гэтым вучэбным годзе, на сайтах беларускіх прадпрыемстваў лёгкай прамысловасці. Гэта зроблена для таго, каб прадстаўнікі ўстаноў адукацыі здалі пабачыць усе мадэлі, прадстаўленыя на нядаўнім казасе ў Палацы культуры аб'яднання «Элема». Спецыяльна падрыхтавалі і эскізы ўзору мадэляў, якія разашлюць па ўпраўленнях адукацыі. Туды ж міністэрства ўжо адправіла лісты з просьбай дапамагчы ў вывучэнні меркаванняў настаўнікаў, бацькоў і школьнікаў, каб сфарміраваць неабходны заказ для забеспячэння вучняў адзеннем дзелавага стылю да першага верасня.

лай — для святлаў — у хлопчыкаў. Форма не толькі не адпавядала зменлівым кірункам спадарыні моды, але і яе стылям. Таму зараз, каб задаволіць патрабаванні капрызных вучняў, якія выхоўваліся на вольным стыле вопраткі, Міністэрства адукацыі РБ праводзіць велізарны аб'ём працы.

«Справа ў тым, што за ўвядзенне новай школьнай формы выступаюць пераважна вучні пачатковай школы, а таксама 5—7-х класаў сярэдняй», — тлумачыць вядучы інспектар упраўлення агульнай сярэдняй адукацыі Міндадукацыі Святлана Прастакова. А вось сярод старшакласнікаў, якія выхоўваліся ў умовах вольнага стылю вопраткі, назіраецца адмоўнае стаўленне да адзення дзелавага накірунку.

Акрамя таго, будзе вывучацца меркаванне кожнай установы адукацыі. Так, на пачатку сакавіка міністр адукацыі Аляксандр Радзькоў напісаў рэкамендацыйнае пісьмо ва ўпраўленні адукацыі аблвыканкамаў і ў камітэт па адукацыі Мінгарвыканкама, каб аглянуць саветы і бацькоўскія камітэты азнаёмлілі з пытаннем увядзення школьнай вопраткі дзелавага стылю, а кіраўніцтва гандлю аказала садзейнічанне па арганізацыі пашыранага паказу мадэляў у кожнай вобласці. Былі далены адрасы сайтаў і канцэрна «Беллётпрам», дзе можна даведацца пра апошнія ўзоры новага школьнага адзення.

Першым крокам у рэалізацыі пастаўленай мэты была непасрэдная праца супрацоўнікаў Міністэрства адукацыі з Міністэрствам гандлю, «Беллётпрамам», у склад якога ўваходзіць усе прадпрыемства лёгкай прамысловасці, якія займаюцца вытворчасцю вопраткі для школьнікаў. А наступным этапам працы стала вывучэнне гісторыі школьнай формы ў сусветнай практыцы. Менавіта на гэтай падставе падрыхтавана анкета для вывучэння грамадскай думкі. «Цікава, што сусветная тэндэнцыя накіравана не на адзіную школьную форму, а на вытрымліванне пэўнага стылю ў адзенні, які з'яўляецца адным з элементаў выхавання, — заўважае Святлана Аркадзьеўна. — Цікавы вопыт ёсць у Англіі, дзе існуе так званая традыцыйная ўстанова. Нягледзячы на распаўсюджанне дзелавага стылю ў адзенні, там збераглі і іншыя атрыбуты, якія

Марына ЦЯРЭШЧАНКА

Мой старэйшы брат — афіцэр

Месца знаходжання старадарожскай сярэдняй школы № 3 у многім вызначыла стыль гэтай навучальнай установы. Яна месціцца ў мікрараёне, дзе жывуць сем'і ваеннаслужачых Старадарожскага гарнізона, і вучацца тут у асноўным дзеці ваенных.

«Гэта не адзіная асаблівасць школы, — гаворыць намеснік дырэктара па ліцэйскіх класах Ала Мікалаеўна Агафонава. Наша ўстанова існуе 70 год, і заўсёды тут імкнуліся працаваць цікава, па-новаму».

У 1997 годзе ў СШ № 3 горада Старыя Дарогі з'явіўся ваенна-патрыятычны клас — заключылі адпаведны дагавор з Ваеннай акадэміяй. Дарэчы, старадарожане былі самымі першымі ў краіне: на той час адкрыліся падобнага класа — з'ява унікальная.

Першым яго выпускнікі ўжо служаць, а ўсяго за гэтыя гады ваенна-патрыятычны клас скончылі 160 вучняў, і абсалютная іх большасць абрала справай свайго жыцця ваенную прафесію.

Здавалася б, прэстыж ваеннай службы падае, але як ні парадаксальна, жадаючых вучыцца ў ваенна-патрыятычным класе менш не становіцца. Сюды нават з іншых школ просяцца (а непасрэдна ў СШ № 3 адкрыты яшчэ тры ліцэйскія класы па дагаворах з Акадэміяй МУС, Віцебскімі медыцынскімі і ветэрынарным інстытутамі).

Вучні гэтага класа на павышаным узроўні вывучаюць матэматыку, фізіку, інфарматыку, фізічную культуру, асвойваюць спекурсы «Асновы ваеннай справы», «Псіхалогія» і іншыя. Не апошняю ролю адыгрывае і знешні антураж — форма, дух армейскай дысцыпліны.

У школе ганарача своеасаблівымі ваеннымі дынастыямі — сыны паўтараюць шлях сваіх бацькоў, а малодшыя браты ідуць за старэйшымі. Былыя выпускнікі, якія ўжо нясуць нялёгкаю службу за межамі Беларусі, таксама не забываюць сваю школу, і нават не адмаўляюцца ад магчымасці пабыць выкладчыкам, правесці ўрок, натхніць уласным прыкладам малодшых «калег».

Частыя госці школы — ветэраны. Заўсёды адгукаецца на запрашэнні ганаровы жыхар Старых Дарог, ветэран дзвюх — фінскай і Вялікай Айчыннай — войнаў Арсенцій Канстанцінавіч Кішынёў. А самі вучні не толькі гатовы з цікавасцю слухаць успаміны сведка страшнай вайны, але ў сваю чаргу імкнуча дапамагчы — школьнікі шэфствуюць над 14 былымі вайсковцамі.

Яшчэ адзін кірунак дзейнасці — пошукавая работа. Педагогі і вучні ганарача тым, што дзякуючы іх намаганням на помніку на магіле безыменнага салдата ў вёсцы Слабодка з'явілася дошка з імянамі тых, хто тут загінуў.

Наталія ЯРМАК

Хто дасць яму дзяцінства?

З вагона цягніка гляджу ў акно: з дзяцінства мілья сэрцу кучочкі — родная вёска, сонныя вуліцы, яшчэ блакітны лес... Хочацца працягнуць руку і дакрануцца да ўсяго, але тоўстае аконнае шкло пераадоўнай, каменнай сцяны цісне, не дае злісці ў адно цэлае з тым, што з'яўляецца часткай майёй душы, часткай мяне, з тым, што заўсёды было маім.

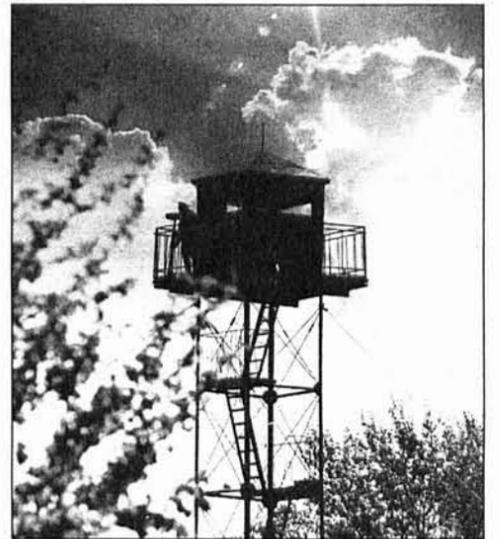
Пейзажы за акном увесць час змяняюцца. Змяняюцца і людзі. Іх твары, малодцы і не вельмі, нічым не запамінальныя і з нейкай свайёй, асаблівай іскрынкай, быццам малюнкі ў кнізе, паўстаюць перада мною, западаюць ці не ў душу і знікаюць.

А абякавыя колы цягніка адбіваюць свой звычайны глухі такт, не звяртаючы ўвагі ні на каго.

...Канчатковая станцыя. Дзверы з грукатам расчыняюцца — і дзесяткі, сотні людзей накіроўваюцца да выхаду.

Хочацца ўголас сказаць: «Прывітанне, горад майёй мары! Ты такі ж, якім бачыла цябе ў сваіх снах: прыгожыя вулачкі, новыя шматпавярховыя дамы, дагледжаныя алеі і паркі». Здавалася б, не горад, а казка, але толькі сэрца чамусьці спіскаецца, калі бачыш на фоне раскошы і прыгажосці... чалавека з працягнутай рукой. Бачыш, як худая, дрэнна апранутая жанчына стаіць на пераходзе і жабруе, як слэпы падлетак у ботах, адзетых на босую нагу, ля дарагога магазіна просіць у прахожых нейкія пяцьдзесят-сто рублёў на ежу...

Бачыш — і на вачах з'яўляюцца слёзы. Сумна, балюча і горка становіцца на душы, а ў галаве, быццам дзіцячы ваўчок, круціцца толькі адна думка: «Няўжо нельга зрабіць так, каб усім было добра?! Каб усе людзі на Зямлі былі роўнымі ў сваіх правах і абавязках,

Цяпер школьнікі збіраюць матэрыял для стварэння летапісу Старадарожскага палка. Школу пакінула шмат абаронцаў Айчыны, і сабраць звесткі аб іх — вялікі пласт работы.

«Любая выхаваўчая работа толькі тады будзе эфектыўнай, калі яна мае стрыжань, — упэўнена Ала Агафонава. — У нашай школе гэта ваенна-патрыятычная тэматыка. Памяць аб вайне — даніна павагі нашым дзядам, якія падарылі нам любоў да жыцця і веру ў дэмакратыю. А без пачуцця патрыятызму асобай быць немагчыма».

Наогул, на Міншчыне паспяхова працуюць ваенна-патрыятычныя класы ў 14 рэгіёнах. Яны ствараюцца з мэтай выхавання ў падрастаючага пакалення веры ў маральныя каштоўнасці, дысцыплінаванасці, атрымання ваенных ведаў, развіцця сілы, увагі, умання валодаць сабой, дзейнічаць у экстрэмальных сітуацыях, лагічна мысліць.

«Важным аспектам работы гэтых класаў мы лічым спалучэнне гульні і рэальнай жыццёвай практыкі, — тлумачыць загадчыца аддзела сацыяльнай і выхаваўчай работы ўпраўлення адукацыі Міндаблвыканкама Ларыса Кузняцова. — А гэта ўключае ў сябе вывучэнне прадметаў на павышаным узроўні, спаборніцтвы, армейскую спецападрыхтоўку, вывучэнне сучаснай тэхнікі, выхаванне любові да Радзімы, павагі да арміі, глыбіннае разуменне абавязку абаронцы Айчыны».

Вучыцца ў гэтых класах — ганарова. І можна спадзявацца, што іх выпускнікі будуць упэўнены ісі па жыцці — з гонарам за сябе і сваю Радзіму.

Наталія ЯРМАК

каб не было багатых і бедных, каб ...» І, не дакончыўшы думку, адказваю сама сабе: «Так бывае толькі ў казках. А рэальнае трэба ўсведамляць і прымаць такой, якая яна ёсць. Нават, калі гэта цяжка».

Іду па вуліцах горада, а захапленне, якое апанавала мяне, калі прыехала сюды, як першы снег, расце на вачах. Цяпер, пасля ўсяго пабачанага, ніякія архітэктурныя помнікі, а тым больш магазіны і «Макдональдсы», не могуць уразіць, а жаданне схавання, паехаць дамоў становіцца больш вострым.

Хуценька вырашаю ўсе свае справы, лячу на вакзал, саджуся ў цягнік. І толькі калі ён пачынае набіраць хуткасць, супакойваюся: я еду дамоў. Мабыць, ад перажытага паўвеку наліваюцца свінцом, становяцца цяжкімі. Мяне ахоплівае поўны пачуццё і перажыванні сон, які яшчэ больш змучвае. Прачынаюся і болей ужо не сплю, а толькі драмлю. І ўжо праз дрымоту чую, як дзверы вагона адчыняюцца і ў паветры пачынае гучаць дзіцячы голас: «Детство, детство, ты куда бежишь? Детство, детство...» Расплюшчваю вочы: маленькі чарнявы хлопчык год дзесяці-дваццаці, трымаючы адной рукой дзв'ючынку, ідзе і спявае. За сваю «працу» ён бярэ як грошы, так і ежу. Але хто дасць яму дзяцінства?..

Дамоў вяртаюся разбітай і прыгнечанай. Каму сказаць — не паверайце, але за адзін дзень я пасталела на некалькі год. І зразуме-ла: жыццё — не толькі салодкі пернік, але і жорсткі бізун.

Наталія КУЛІНКА,
вучаніца 11 класа Пескаўскай СШ
Бярозаўскага раёна

ДАРОГА

(Заканчэнне. Пачатак на стар.9)

Іван Мацеевіч нічога яму на гэта не адказаў, толькі ўсміхаўся. Чаму б яму не ўсміхнуцца, калі ён сам гэты варыянт прыдумаў і сам даручыў Бору агучыць. Добра ведаў Іван Мацеевіч і Боруны мазгі і асабліва тое, што Бора быў выдатным шахматыстам, ці то майстрам спорту, ці то кандыдатам у майстры. А ў такіх спартсменаў мысленне мусіць быць парадасальным. Толькі не чакаў Іван Мацеевіч, што Бора так лоўка і своечасова ідэю пра знішчэнне пра дапамозе забывання ўжыве...

Мяне ж зацікавіла сустрэча двух землякоў — нашага начальніка і Валодзі "другога". Кудраваты звярнуў увагу на тое, як гэты Валодзя часам пьгаўся ў Івана Мацеевіча: "Куда ставіць-то? Однако земля твёрдая-то... Не забивается-то..." Нешта такое нештэйшае, нешта роднае пачуў Кудраваты ў Валодзіным "токанні" і раптам пляснуў яго ў плечы:

— Вятские-то робята хватские, семеро одного не бояться-то...

Валодзя спачатку засмяўся, а потым адмоўна хігнуў галавою: не, маўляў, не вяжкія мы. Вяжкія знаходзіцца далей ад нас, на ўсходзе, а мы кастраскія. Але вочы ў абаіх пацяпелі і выраз твару зрабіўся бышчам два ўкраінцы сустрэліся на Філіпінах. Нам з Іванам Мацеевічам прымроілася, што вось зараз пабягуць у краму па пляшку...

Дарогу тую, канечне ж, пабудавалі, хоць і не вельмі хутка, гадоў праз пяць-шэсць, па чашчвёртым варыянце, які прадугледжваў усё станоўчае і выключыў усё адмоўнае — і касцёл Андрэўскі стаіць, і людзей у ім поўна, і бальшавікі зніклі. Беларусь жа наша жыве і квітнее, а ўсё астатняе, як гаварыў некалі Валодзя "першы" — "амошні".

Я потым сышоў з гэтай працы, быў настаўнікам, журналістам, але маладыя гады свае не забыў — хіба ж можна забыцца, як мясцовыя "тутэйшыя" прымалі нівелір альбо тэдаліт за фатаапарат і нават упрошвалі сфатаграфавалі іх...

А вось сваіх таварышаў з поля зроку пагубляў: нічога не ведаў ні пра Эльвіру, ні пра Бору, гадоў праз дваццаць пачуў ад некага, што памёр Іван Мацеевіч, мудры настаўнік і ветэран карэйскай вайны, але ж прыйшоў, мусіць, час і яму скончыць сваю жыццёвую дарогу.

І раптам на пачатку 90-х, акурат калі пайшла дымам маскоўская "перабудова", я напаткаў на вуліцы Лёніка, таго самага інжынера з нашай геадэзічнай партыі, якога аднойчы ішчом падгледзеў разам з Эльвірай на Нёманскім беражку. Ён мяне не пазнаў, зразумеў, бо тады я быў малы і хударлявы, дый валасоў на галаве мелася паболей. Цяпер іншая справа — твар пакрыўлеў, валасоў няма зусім, дый вакол нас сёе-тое змянілася.

На твары ж Лёніка прыкметы адзнакі жорсткіх змаганняў за многімі застоллямі, мусіць, і жанчыны не прамінулі гэтае поле бітвы наведальш шмат разоў, я сам чуў як некаторыя з іх, надзімаючы какетліва вусны, казалі на Лёніка што-небудзь накшталт "нямытыя вочкі"...

А ў астатнім з ім нічога такога не адбылося, як быў інжынерам-геадэзістам, так ім і застаўся. Да пенсіі яму заставалася ўжо зусім нямнога.

Але ж ведаў ён пра нашых таварышаў значна больш за мяне. Напрыклад, расказаў, што Бора ажаніўся на Эльвіру, але на пачатку 80-х з ёю разышоўся і з'ехаў у Амерыку. Зноў зрабіў парадасальны ход... Жыве цяпер у горадзе Даласе, памятаеце, там дзе Кенэдзі ў свой час забілі. Але перад тым як уцячы ў Амерыку, ён паспеў зрабіцца кандыдатам навук. "Галава ў яго заўсёды была неблагая, сам ведаеш якая. Ён жа ж яшчэ ў маладыя гады быў майстрам па шахматах..."

Пра Эльвіру мы не ўспаміналі. Куды яна падзелася? А ці не ўсё адно? Можна, таксама некуды з'ехала? Напэўна так, бо любілі ж яны з Борам пець песню: "Дан приказ ему на Запад, ей в другую сторону..." У жыцці атрымалася акурат як у той песні, бо і песні прыдумваюць дасведчаньыя людзі, якія на стагоддзі наперад ведаюць хто і куды пойдзе...

Спыгаў я ў Лёніка і пра Кудраватага, ды ён толькі цепенуў плячымі. З'ехаў да сябе ў Расію, мусіць, у свой Благавешчанск, вельмі ж ён туды ірваўся. Толькі не трэба забывацца, што той кавалак Расіі цяпер завешча Башкартастанам, таксама як былое бельгійскае Конга завешча цяпер Заірам, як Беларусь некалі звалася "Северо-Западным краем"... У краіні, таксама як і ў людзей, свае шляхі-дарогі і прадказваць іх справа нядзячная. Ёсць шмат варыянтаў — ажыццяўляецца ж толькі адзін.

Жыве ў Шацку праведнік

Не думаў, што ў Шацку такія пустэльныя вуліцы ў суботу. Калі пад'язджаў, разлічваў, што дакладны адрас Міхася Тарасевіча ў выпадковых пракожых запытаюся. На вочы патрапіла пошта. Пачаўшы здалёку, маўляў, патрэбны чалавек, які займаецца помнікамі, адказ атрымаў імгненна: "Вам да Міхаіла Тарасевіча, вуліца Калгасная, дом..."

Шацк — вёска Пухавіцкага раёна, некалі мястэчка. Усяго ў яго шматвекавой гісторыі было. Нават раён некалі лічыўся — Шацкі. З галоўных сёння прыкмет — сярэдня школа, бальніца, якую абцягаюць зачыніць, ліцейна-механічны завод у суседняй Габрыелеўцы, які ўжо на ладан дыхае. Тарасевіч прыехаў у Шацк разам з бацькамі на самым пачатку вайны і помніць мястэчка інакшым. Ведае мноства легенд, лёсы землякоў і гатовы пра ўсё гэта расказаць бясконца. Але ў Шацку пра 66-гадовага калгаснага трактарыста гавораць не як пра апавядальніка, а як пра дзівакаватага чалавека, які ставіць помнікі. Кожны з іх — своеасаблівы мемарыял на месцы адной з трагедый вайны.

...Здарылася так, што, скончыўшы сярэдняю школу, Міхась дастаткова паездзіў-павандраваў па Саюзе. Але ў пісьмах да маці заўсёды цікавіўся мясцовымі вясковымі навінамі. Аднойчы з дому паведамлілі, што нехта ноччу парушыў у цэнтры мястэчка помнік расстраляным ваянам гэта.

...Тады, у кастрычніку сорок першага, Тарасевічы перакопвалі бульбу ля Апельні — ляснога ўрочышча, дзе ганчары абпальвалі свае гаршкі і збаны. І раптам пачуліся стрэлы. Хлопчыку патлумачылі, што ў Апельні расстрэльваюць яўрэяў. Жылі ж адным мірам, зналіся паміж сабою беларусы і яўрэі, татары і палякі...

Калі вярнуўся са сваіх вандровак па Саюзе і пайшоў працаваць у мясцовы калгас. Аднойчы араў у полі ля Апельні. У абед запынуў трактар, забыўся на вузельчык са скваркай і агурком, пайшоў у лес. Месца расстрэлу 800 мірных жыхароў было пазна-

чана трыма агароджамі. Паставілі іх родзічы закатаваных. Агароджы зрабілі з арматуры, без уваходу. Логіка ў родзічаў аказалася правільная: каб ніхто не зайшоў, не змог парушыць вечны спакой расстраляных, як гэта некалі здарылася з помнікам у самім мястэчку. Міхась не ведаў, як і дзе, у якіх калідорах улады зашварджаюць помнікі. Адрозніваў Апельні прыняў рашэнне, што асабіста зоймецца ўшанаваннем памяці бязвінна расстраляных нацыстамі. За паўгода са знойдзенага валуна высек першы помнік. За блашаваннем з'ездзіў у Мінскую епархію. Помнік асвятлілі, на адкрыццё прыйшлі мясцовыя жыхары.

А пасля ўспомніў Тарасевіч месца расстрэлу шацкіх настаўнікаў... Ішоў 1943 год. Камуністаў, камсамольцаў, якія не паспелі пайсці ў партызаны, немцы амаль адразу

самай старасці. Пасля за догляд узяліся піянеры. І ўсё ж з часам магіла аказалася забытай.

... А Тарасевічу гэта што нажом па сэрцы. Тым болей, што недзе на франтах Вялікай Айчыннай тры браты яго бацькі прапалі без вестак. Колькі не тармашылі архівы — нічога ўстанавіць не ўдалося... Вось і зрабіў шацкі трактарыст помнік невядомаму салдату. Надпіс высек: "Невядомы абаронца зямлі нашай. Загінуў у 1941 годзе. Жыццё кароткае, Айчына вечная". А над ім — каменная пілотка з зоркачкай...

Праўда, расказвае мне ля помніка Тарасевіч, ёсць і другая легенда пра тое, хто пахаваны ў магіле. Задашчэнне — вёсачка невялікая. І сведкаў усяе праўды 60-гадовай даўнасці тут ужо не знойдзеш. Нехта ўспамінае, што на могілках у Задашчэнні летам 1941 года ішоў упарты бой. І чырво-

арыштавалі, адных — у канцлагер, другіх расстралялі на месцы на старых яўрэйскіх могілках...

Задумаў Тарасевіч на помніку высекчы прозвішчы, імёны даўно забытых ахвяр. Архівы нічым не дапамаглі. Пачаў Міхась абыходзіць шацкіх старажылаў, шукаў родзічаў у Мінску, іншых гарадах і вёсках. Расшукаў 39 прозвішчаў і толькі пасля заняўся ўстаноўкай памятнай стэлы, якую завяршыла высечаная з каменя кніжка.

Трэці адрас — вясковыя могілкі ў Задашчэнні. На самым пачатку вайны адзінокая мясцовая жанчына знайшла паблізу вёскі параненага чырвонаармейца. Перацігнула дахаты. Спачывалася выхадзіць. Ды той памёр. Жанчына пахавала салдата на вясковых могілках. Даглядала магілу да

наармейцы паспелі пахаваць тут забітага камандзіра. Тарасевіч з гэтай нагоды напісаў у Міністэрства абароны — ёсць у вайскоўцаў адпаведнае пошукавае падраздзяленне. Ужо і помнік стаіць, а адказ на свой зварот вясковы дойдзі так і не атрымаў... Сам Тарасевіч гэтак асабліва не здзіўляецца. Думае трактарыст пра другое: на падворку ("у маёй майстэрні", — жартуе Тарасевіч) ляжыць чарговы валун. Нядаўна на месцы новабудуўлі знайшлі косткі, а старажылы падказалі, што некалі там была расстраляна мірняя сям'я. Гаспадар будоўлі, каб вырашыць сітуацыю, звярнуўся да Тарасевіча. І той узяўся за работу над новым помнікам.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ
Фота аўтара

Чыталі, што душа падказала...

На гэты раз чарговую сустрэчу літаратурнае аб'яднанне "Дняпроўскія галасы" вырашыла правесці ў музеі Ул.Караткевіча, дзе, можна сказаць, атрымала зараз пастаянную "прапіску". Прымеркавалі яе да Міжнароднага дня паэзіі, таму і вершы на ёй гучалі часцей. У літаратурна-музычнай гасцёўні выступілі ў той надзвычайнай памятнай для іх дзень Васіль Гусціновіч, Людміла Міхайлава, Фёдар Кулакоў, Яўгенія Казлова, Мікалай Ка-

мароўскі, а таксама Анатоль Прохараў, Васіль Шэлегаў, Ларыса Новікава і іншыя мясцовыя літаратары. Зразумела, чыталі тое, што падказвала душа — самае лепшае. Дасталобі слухачу і глядачу было тут і выступленне вельмі папулярнага на Аршанічыне народнага ансамбля народнай песні і музыкі "Крынічанька" Палапа культуры Барані — горада-спадарожніка Оршы.

Канечне ж, яны чакаюць папаўнення, бо заўсёды Аршанічына была багатай на літаратурныя таленты. Сярод іх: Ул.Караткевіч, Ул.Корбан, Я.Спакоў, Л.Калодзежны ды інш.

Уладзімір МАРЦЫНКЕВІЧ

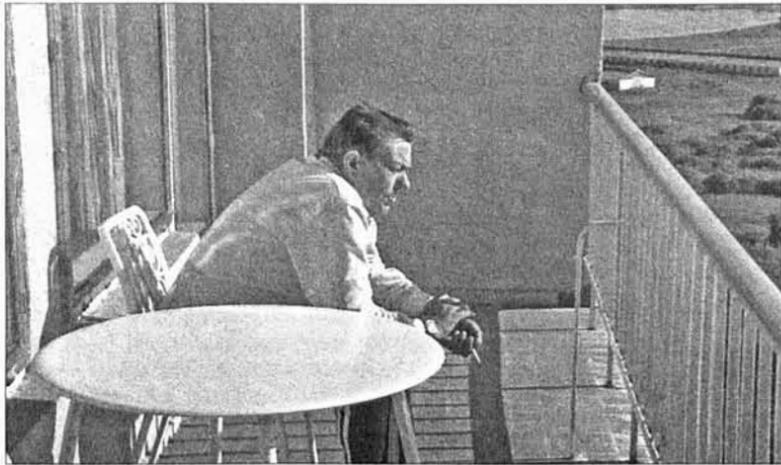
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў

АБ'ЯЎЛЯЕ ПРЫЁМ АСПІРАНТАЎ НА 2005 год з адрывам і без адрыву ад вытворчасці па спецыяльнасцях:

- 05.25.03 — Бібліятэказнаўства, бібліяграфічнаўства і кнігазнаўства.
- 13.00.05 — Тэорыя, метадыка і арганізацыя сацыяльна-культурнай дзейнасці.
- 17.00.09 — Тэорыя і гісторыя мастацтва.
- 24.00.01 — Тэорыя і гісторыя культуры.
- 24.00.03 — Музейнаўства, кансервацыя і рэстаўрацыя гісторыка-культурных аб'ектаў.

Правілы прыёму — агульныя. Прыём дакументаў да 20 верасня 2005 года. Уступныя экзамены з 1 па 30 кастрычніка 2005 года.

Дакументы накіроўваць па адрасе: 220001, г. Мінск, вул. Рабкораўская, 17, аспірантура. Даведкі па тэлефоне: 222-83-41.

У 1982 годзе Уладзімір Караткевіч з жонкай Валай і я з сынам Аляксандрам адпачывалі разам у ДOME творчасці пісьменнікаў "Пішунда" ў Абхазіі. З Беларусі былі там яшчэ Лідзія Арабей, Браніслаў Спрыччан, Георгій Шыловіч з жонкай. З беларускіх пісьменнікаў больш не памятаю. Адпачывалі там таксама Міхаіл Дудзін, Аляксандр Іваноў, Юрый Рытхэў, на некалькі дзён прыездаў да сваёй дачкі Роберт Раждзественскі. Час праходзіў для нас вельмі цікава і прыемна. Гэта быў райскі куток, дзе меліся сапраўдныя ўмовы для плённай творчасці і шчаслівага адпачынку.

Праз некалькі месяцаў пасля гэтага здарылася бяда — памерла Валя. Я адразу выказаў Уладзіміру Караткевічу сваё спачуванне. І атрымаў ад яго адказ:

"26 красавіка 83 г. Дарагі дружа!

Нізка кланяюся табе да зямлі і дзякую за братняе спачуванне.

Так, і сапраўды ж някеска нам было тады. Каму спатрэбілася раптам разбурыць чалавечы вулей — невядома.

Я кружэлю па наваколлі, пакуль што блізім. Прыеду на дзень дадому — цяжка. Зноў у дарогу. Пасля відаць з'еду і на пару месяцаў.

Жадаю табе і ўсім тваім блізім адных дабрыйні і шчасця.

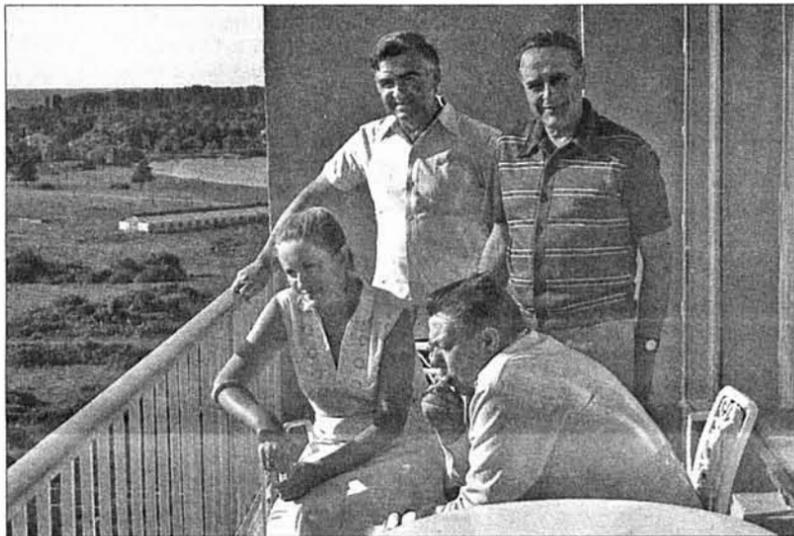
Моцна абдымаю.

Твой У. Караткевіч"

Захавалася ў мяне некалькі здымкаў той пары. Рабіў іх мой сын Аляксандр.

Уладзімір КАЗБЯРУК
Фота Аляксандра Казбэрука

У Вянок шчыраму сябру

А вось яшчэ адно пасланне Уладзіміра Караткевіча, адра-саванае асабіста мне. Побач з малонкам мы бачым надпіс: "Казбэруку ў старасці ад Караткевіча ў "Малалодзі". 24.11.69. У. Караткевіч".

**ПАЧАЛАСЯ
ПАДПІСКА
НА II ПАЎГОДДЗЕ
2005 ГОДА!**

«Літаратура і мастацтва»
Індывідуальная (індэкс — 63856)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 638562)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 63880)
на 1 месяц — 3800 руб.
на 6 месяцаў — 22800 руб.

«Малалодзі»
Індывідуальная (індэкс — 74957)
на 1 месяц — 3600 руб.
на 3 месяцы — 10800 руб.
Ведамасная (індэкс — 749572)
на 1 месяц — 4800 руб.
на 3 месяцы — 14400 руб.
Льготная (індэкс — 00731)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Польмя»
Індывідуальная (індэкс — 74985)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749852)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00727)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

«Всемирная литература»
Індывідуальная (індэкс — 74863)
на 2 месяцы — 3800 руб.
на 4 месяцы — 7600 руб.
Ведамасная (індэкс — 748632)
на 2 месяцы — 4800 руб.
на 4 месяцы — 9600 руб.
Льготная (індэкс — 00729)
на 2 месяцы — 4000 руб.
на 6 месяцаў — 12000 руб.

«Нёман»
Індывідуальная (індэкс — 74968)
на 1 месяц — 3500 руб.
на 3 месяцы — 10500 руб.
Ведамасная (індэкс — 749682)
на 1 месяц — 4500 руб.
на 3 месяцы — 13500 руб.
Льготная (індэкс — 00728)
на 1 месяц — 3700 руб.
на 6 месяцаў — 22200 руб.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе
ўзнагароджаны ордэнам
Дружбы народаў

**ГАЛОЎНЫ
РЭДАКТАР**

**Анатоль
КАЗЛОЎ**

Рэдакцыйная рада:

Святлана БЕРАСЦЕНЬ
Уладзімір ДАВЫДОЎСКІ
(в. а. намесніка галоўнага
рэдактара)
Віктар КАВАЛЁЎ,
Янка ЛАЙКОЎ,
Інеса ПЕТРУСЕВІЧ,
Ірына ШАЎЛЯКОВА,
Наталля ЯКАВЕНКА

АДРАС РЭДАКЦЫІ:
220005, Мінск,
вул. Захаравы, 19

ТЭЛЕФОНЫ:
галоўны
рэдактар — 284-66-73
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

АДДЕЛЫ:
публіцыстыкі — 284-66-71
пісьмаў і грамадскай
думкі — 284-81-53
паэзіі, літаратурнага жыцця,
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы — 284-66-73
музыкі, тэатра, кіно
і выяўленчага
мастацтва — 284-81-53
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: minsk@lim.by

Адрас у Інтэрнеце —
www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылання на "ЛіМ".
Рукпісы рэдакцыя
не вяртае і не рэзэнзуе.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацый.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ "Літаратура і Мастацтва"

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Ф. Скарыны, 79

Індэкс 63856 Наклад 3023
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
18.05.2005 у 11.00

Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь
Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва»

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 715
Заказ — 612

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12